

३०

సంక్షిప్త సుందరకాండ

(వాల్మీకి రామాయణము)

కాసరబాద కామరాజు చారిటబుల్ ట్రైన్ ,
ప్రాదరాబాదు (ఇండియా)

కాసరబాద కామరాజు చారిటబుల్ ట్రస్ట్
 కీర్త అఫ్ శ్రీ అడవి రామావు
 103 ఆర్గేడ్ యా ఎపార్ట్ మెంట్
 3 ష 44/గ ఈడెన్ బాఫ్సు
 హైదరాబాద్ 400 001
 ఇండియా

ఈ సంక్లిష్ట సుందరాకాండలోని చిత్రములు
 తురగా శేషాచలం గారిచే
 చిత్రీకరింపబడినవి
 వారికి మా హృదయపూర్వక కృతజ్యుతలు
 ఈ చిత్రముల సంపుటి మొదటి సంస్కృతము -ఇంగ్లీష్
 సంక్లిష్ట సుందరాకాండములో
 ప్రచురింపబడడమైనది

జనవరి 1000
 బెంగులూరు.

Published by
 Kasarabada Kamaraju Charitable Trust
 All rights are with the trust

This was the first effort in bringing out Samkshipta Sundarakanda (1998). This was brought out with guidance from Smt Jagadamba Kasarabada and the blessings of Sri Bhashyam Appalaacharyulu garu , a noted Scholar.Bringing this publication was supported by Smt Renuka Kasarabada, Dr & Mrs Chundi Satayanarayana and Mr & Mrs Ramaseshu Kasarabada.

The computer software used is Baraha- www.baraha.com
 While all care has been taken certain letters do seem to get distorted while converting them to bold and vice versa. In any case as the adage goes

యదక్షర పదభ్రష్టం మాత్రహినంచ యద్భువేత్
 తత్సర్వం క్షమ్యతాం దేవ శ్రీరాము నమాస్తతే

ఓ
 శాంతిః శాంతిః శాంతిః !!!

సంక్షిప్త సుందరాకాండ

(వాల్మీకి రామాయణము అనుసరించి)

కథాంశము: వనవాసములో భార్యను పోగొట్టుకొని కష్టములలో ఉన్న శ్రీరామునకు ,
అపహరింపబడి అశోకవనములో దుఃఖితురాలై రావణుని బంధునములోనున్న సీతాదేవికి
హానుమంతుడు మనశ్శాంతిని కలగించుట

ఉపోద్యుతము

అరణ్య కిప్పింధకాండలలో ముఖ్యముల్లాములు సీతా రాముల వనవాసము , మారీచుని సహాయముతో రావణుని సీతాపహరణము,
జటాయు హరణం , సీతావింయాగము . ఈ ఘుటనలన్నీ ఒక విధమైన దుఃఖదాయకమైన ఘుట్టములు . ఈఘుట్టములలో
ముఖ్యపాత్పులు శ్రీరాముడు, సీతాదేవి , వానరులు . వీరందరూ దుఃఖముర్ధములో పుంటారు. ఈ మాట శ్రీరాములవారి
ద్వారానే నింటాము.

" రాజ్యాద్భుంతో వనేవాసః సీతానష్టో హతో ద్విజః ।
ఈదృషియుమ్ మమా లక్ష్మీ.... ॥"

" రాజ్యము పోయి వనములో పున్నాను , సీతను కూడా నష్టపోయితిని , మిత్తుడు (జటాయువు) చనిపోయెను. ఇట్టి నా
దురదృష్టము అగ్నినికూడా హరించగలదు. " అని అంటాడు. అదే విధముగా సీతాదేవి కూడా రావణునిచే బంధింపబడి భర్త
కోసము దుఃఖములో ఉండెను . రావణుడు అపహరించి తీసుకొనిపోవుచున్నప్పుడు " ముంచ ముంచేతి బహుశః ప్రవదన్.. "
" ఓ రామా రక్షింపుము రక్షింపుము అని .. అక్కఱిదింపసాగిను . సీతను పెదుకుచున్న వాసర సమూహము కూడా సీత జాడ
తెలియక ప్రాయోపవేశమునకు అనగా ఆత్మహాత్య ప్రయత్నమునకు తలపడుతారు. ఆప్పుడు సంపాతి మాటలద్వార సీతాదేవి
లంకాధిపతి అధీనములో లంకానగరిలో పున్నది అని విన్న వానరులు, ఈ మహాసాగరము దాటి ఎవరు లంక చేరగలరు అనే
ఆలోచనలోపడతారు. ఆప్పుడు జాంబవంతుడు హానుమంతునితో ఇట్లు చెపుతాడు:

స త్వం కేసరిణః పుత్రః క్షీత్రజ్ఞో భీమవిక్రమః ।
మారుతస్యారసః పుత్రః తేజసా చాపి తత్పమః ॥
త్వం హి వాయుసుతో వత్స ప్రవనేచాపి తత్పమః ॥॥

" నీవు కేసరి పుత్రుడవు ,నిరుపమైన పరాక్రమము గలవాడవు నీవు తేజస్సునందు వాయుదేవునితో సమాప్తమైనవాడవు .. " ఈ
విధముగా ప్రాత్మప్రాంప బడిన పిమ్మిటు హానుమంతుడు సీతాన్యేషణార్థం సాగరము దాటుటకు మహేంద్రగిరి మీద సిద్ధమౌతాడు.

ఆ ఘుట్టమునుంచి సుందరాకాండలో ప్రతిసన్మివేశముతో మనస్స దుఃఖద్వారము నించి హానుమంతుని విజయఫూషణతో
శాంతిద్వారానికి చేరుతుంది. సముద్రలంఘనములో పచ్చిన అన్ని అడ్డంకులనీ హానుమంతుడు అపలీలగా దాటతాడు. లంకిణిని
ఓడిస్తాడు . సీతామాతకు దైర్యము చెపుతాడు. రావణానుచరులను యుద్ధములో ఓడిస్తాడు. లంకా దహనము చేస్తాడు. తిరిగి

మహేంద్రగిరికి వస్తాడు. "తతస్మై ప్రీతి మనసః సర్వై వానరపుంగవాః" , లంకాపురి నుంచి వచ్చిన హనుమంతునిచూసి వానరులందరి మనస్సు ప్రీతి పొందినది . హనుమంతుని మాటలతో సీతాదేవి శాంతి పొందినది. " జగామ శాంతిం మమ షైధిలాత్మజా.." అని హనుమంతుడు శ్రీరాములవారికి చెప్పుతాడు ; రామలక్ష్మణులు కూడా ఊరటు చెందినట్లు అని గ్రహించి " తో జాతాశ్వాసా రాజపుత్రౌ విదిత్యౌ తచ్ఛాభిజాసం రాఘువాయ ప్రదాయ ! " , హనుమంతుడు శ్రీరాములవారికి చూడామణిని ఇస్తాడు . అంటే హనుమంతుని చెప్పినమాటలతో శ్రీరాములవారుగూడా శాంతి పొందిరి అని తాత్పర్యము . అదేవిధముగా సుందరాకాండ చదివినవారికి కూడా శాంతి లభిస్తుంది అని తరతరాలుగా వస్తున్న నమ్మకము .

ఈ ఘటనలకి ముఖ్యకారకుడు హనుమంతుడు . హనుమంతునికి మారు పేరు " సుందరా " . ఈ ఘట్లుములను తన కథా విధానముతో సుందరాకాండలో అత్యంత సుందరముగా చిత్రీకరిస్తాడు వాల్మీకి మహాకవి అందుకనే పెద్దలు చెప్పుతారు ఈ విధముగా :

సుందరే సుందరో రామః సుందరే సుందరో కఃః ।
సుందరే సుందరీ సీతా సుందరే కిం నసుందరం ॥

సుందరకాండలో ముఖ్యుడు హనుమంతుడు . హనుమంతుడు రామాయణ కథలో ప్రవేశించిన మొదటి ఘట్లుములోనే శ్రీరాములవారు అంటారు " ఇతని మాటలాడు విధానము బల్టీ ఇతడు అన్ని పేదములూ చదివినవాడని తెలియున్నది " అని . మొదటి ఘట్లుమునుంచి చివరి ఘట్లుము వరకూ హనుమంతుని వాక్యతుర్యము అన్నిఘట్లుములలో కనిపిస్తుంది . తరువాత సీతాస్నేషణమునకు పంపుతూ సుగ్రీవుడు హనుమంతునితో అంటాడు " త్యయేవ హనుమాన్ ఆస్తి బలం బుధీః పరాక్రమః " . లంకానగరిలో మహాసాగరము దాటి పచ్చిన హనుమంతుని, రాముని దూతగా గ్రహించిన సీతాదేవి అంటుంది హనుమంతునితో " విక్రాంతః త్వమ్ , సమర్థః త్వమ్ , ప్రాజ్యః త్వమ్ " , వానరోత్తమా ! నీవు విక్రాంతుడవు , సమర్థడవు , ప్రాజ్యడవు ! " . సీతాదేవి కనపడినది అని తెలిసినప్పుడు శ్రీరాములవారు " కృతా హనుమతా కార్యం " " హనుమంతుడు కార్యము సాధించాడు " అని అంటారు . యుద్ధకాండలో ఇంద్రజిత్తు ప్రయోగించిన బ్రహ్మస్తుముతో శ్రీరామలక్ష్మణులతో సహచాలా మంది యోధులు మూర్ఖత్తులైనపుడు విభీషణుడు హనుమంతుడు యుద్ధరంగంలో తమ పీరులను వెదుకుతూ , విభీషణుడు ఇంకా ప్రాణములతోపున్న జాంబవంతుని దగ్గర చేరుతాడు. ఆప్సుడు జాంబవంతుడు విభీషణుని ఆడిగిన మొదటి ప్రశ్న " హనుమంతుడు క్షీమమా ? " అని . ఆశ్వర్యపోయిన విభీషణునితో జాంబవంతుడు అంటాడు " హనుమంతుడు క్షీమముగాపుంటే మనము లేకున్నా పరవాలేదు , హనుమంతుడు లేకుంటే మనము పున్నా లేనట్లే ! " అని . ఆఖరి ఘట్లుములో హనుమంతుడు శ్రీరాములవారిని తనని రామభక్తునిగా అశీర్వదింపుని అడుగగా శ్రీరాములవారు హనుమంతునితో ఇలా అంటారు:

యావత్ రామకథా పీరా చరిష్టతి మహీతలీ
తావత్స్వరీరే వత్స్యంతి ప్రాణా మమ న సంశయః

" ఈ రామ కథ ఈమహీతలములో చెప్పబడునంతకాలము సంశయములేకుండా నీ కీర్తి దానిలోభాగముగా వుండును " అని .

ఓం తత్త్వత్ !

కాసరబాద కామరాజు చారిటబుల్ ట్రస్ట
బెంగులూరు
సంక్రాంతి దినం 2020

‘తతో రావణ నీతాయాః సీతాయాః శత్రుకర్ణః ।
ఇయేష పదమస్వీమ్ముమ్ చారణాచరితేపథః ‘ || १ ||

తా || శత్రుకర్ణనుడగు హనుమంతుడు రావణునిచే అపహరింపబడిన సీతను వెదుకుటకై చారణులు సంచరించు ఆకాశమార్గమున పయనించుటకు నిశ్చయించుకొనెను.

ఓం

సంక్షిప్త సుందరకాండ

(వాలీకి రామాయణము అనుసరించి)

ధ్యానమ్

శుక్లాంబరథరం విష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజమ్
ప్రసన్నవదనం ధ్యాయేత్ సర్వ విష్ణువశాంతయే !!
అగజానన పద్మార్గం గజాననమహర్షిశమ్
అనేకదంతం భక్తానాం ఏకదంతముపాస్నాపే !!

యాకుందేందు తుషారహరథవళా యశుభ్రవస్త్రావృత్తా
యా వీణావరదండమండితకరా యా శ్శైత పద్మాశనా !
యా బ్రహ్మత్యుతశంకరప్రభృతిభిః దేషైః సదా పూజితా
సా మాం పాతు సరస్వతీ భగవతీ నిశ్శైషజాద్యాఫహో !!

కూజంతం రామురామేతి మధురం మధురాక్షరమ్
ఆరుహ్య కవితా శాఖాం వందే వాలీకి కోకిలమ్ !
వాలీకిర్మనిసింహస్య కవితా వనచారిణః
తృణ్యన్ రామకథానాదం కో న యాతి పరమాంగతిమ్ !!

అంజనానందనం వీరం జానకీ శోకనాశనమ్
కపీశమ్ అత్క హంతారం వందే లంకా భయంకరమ్
అమీపకృతమార్తాండం గోప్యదీకృత సాగరమ్
తృణీకృత దశగ్రీవం ఆంజనీయం సమామ్యహమ్

యత్ర యత్ర రాఘునాథకీర్తనం తత్త తత్త కృతమస్తకాంజలిమ్
భాష్పవారి పరిపూర్ణలోచనం మారుతిం నమత రాక్షసాంతకమ్ !!

ఓమ్

సంక్షిప్త సుందరకాండ

(వాల్మీకి రామాయణము)

తతో రావణ సీతాయః సీతాయః శత్రుకర్నః ।
ఇయేష పదమస్వేష్టమ్ చారణాచరితేపదిః ॥ १ ॥

తా ॥ శత్రుకర్నసుడగు హనుమంతుడు రావణునిచే అపహరింపబడిన సీతను వెదుకుటకై చారణులు సంచరించు ఆకాశమార్గమున పయనించుటకు నిశ్చయించుకొనెను.

దుష్పరం నిష్పత్తిద్వంద్మే చికీర్ణ్ణ కర్న వానరః ।
సముదగ్ర సిరోగ్రీవో గవంపతిరివాబభౌ ॥ २ ॥

తా ॥ దుష్ప్ర రమైన , సాటిలేని (సముద్ర లంఘనము అను) కార్యమును సాధింపనెంచిన హనుమంతుడు తన మెడను నిటారుగానిలిపి వృషభరాజమువలె రాజిల్లు చుండెను.

స సూర్యాయ మహేంద్రాయ పవనాయ స్వయంభువే ।
భూతేభ్యశ్చంజలిమ్ కృత్యా చకార గమనేమతిం ॥ ३ ॥

తా ॥ అతడు సూర్యునికి , ఇంద్రునికి , వాయుదేవునికి , బ్రహ్మదేవునకు, ఇతర దేవులకు అంజలి ఘుటించి పయనించుటకై సిద్ధమైయ్యును .

వానరాన వానర శ్రీష్ట ఇదం వచనమబ్రవీత్ ।
యథా రాఘవ నిర్మలక్తః శరః శ్వసనవిక్రమః ॥ ४ ॥
గచ్ఛత్ తద్వద్ధనిష్యామి లంకాం రావణ పాలితాం ।
న హి ద్రక్ష్యామి యదితాం లంకాయాం జనకాత్మజామ్ ॥ ५ ॥
అనేషై హి వేగేన గమిష్యామి సురాలయం ।
యది వా త్రిదివే సీతాం న ద్రక్ష్యమ్యకృతశ్రమః ॥ ६ ॥
బద్ధా రాక్షస రాజానమ్ ఆనయిష్యామి రావణమ్ ।
సర్వధా కృతకార్యోహమీష్యామి సహ సీతయా ॥
ఉత్పాతాధ వేగేన వేగవాన విచారయన్ ॥ ७ ॥

తా ॥ వానర శ్రీష్టుడైన హనుమంతుడు ఇట్లునెను. " రామునిచే పదిలిన బాణమువలె త్వరితముగా రావణునిచే పాలింపబడు లంకకు పోయెదను . అక్కడ జనకుని కూతురగు సీత జాడ కనపడనిచో ఆదే వేగముతో సురలోకమునకు పోయెదను . అక్కడ కూడా సీతా దర్శనము కానిచో రాక్షసరాజును బంధించి తీసుకు వచ్చేదను . ఏది ఏమైనను సరే కార్యము సిద్ధించెదను. ఈవిధముగా చెప్పి హనుమంతుడు అతివేగముగా అంతరిక్షమునకు ఎగసెను .

ఫలవానం తు తం దృష్టిపై ఫలవంగం త్వరితం తదా ।
వవర్షుః పుష్ప వర్షాని దేవగంధర్వదానవాః ॥ ८ ॥

తా ॥ అతి పేగముగా పయనించుచున్న హనుమంతుని మాచి దేవతలు దానవులు గంధర్వులు ఆయనపై పుష్పవర్షములు కురిపించిరి.

తత్తాపి నహి తం సూర్యం ఫలవంతం వానరోత్తమ్ ।
సిషీవే చ తదా వాయు రామకార్యార్థసిద్ధయే ॥ ९ ॥

తా ॥ రామకార్య సిద్ధికి పయనించుచున్న హనుమంతునికి సూర్యకిరణములు తాపమును కలిగించలేదు . వాయుదేవుడు కూడ చల్లగా వీచుచు హనుమంతుని సేవించెను.

ఇక్ష్వాకుకులమానార్థి చింతయామాస సాగరః ।
అహమిక్ష్వాకునాధేన సగరేణ వివర్ధితః ॥
ఇక్ష్వాకుసచివశ్చాయం నావసిదుతుమర్పుతి ॥ १० ॥
ఇతి కృత్య మతిం సాధ్వీం సముద్రశ్చన్నమంభసీ ।
హిరణ్యనాథం మైనాకం ఉంచ గిరిసత్తమ్ ॥ ११ ॥
సలిలాదూర్ఘటముత్తిష్ఠ తిష్ఠ త్వేష కపిస్త్వయి ।
అస్మాకమతిథిశ్చైవ పూజ్యశ్చ ఫలవతాం వరః ॥ १२ ॥

తా ॥ ఇక్ష్వాకుకుల ప్రతిష్టలను కోరునట్టి సాగరుడు ఇట్లు ఆలోచించసాగెను. నేను ఇక్ష్వాకునాధుడైన సగరుని వలనే వర్ధిల్లడమైనది . ఇతడు ఇక్ష్వాకు కుల సచివుడు . ఇతడు ఎట్టి శ్రమలకూ గురికారాదు. ఈ విధముగా ఆలోచించి సాగరుడు జలములో దాగి యున్న గిరి సత్తముడైన మైనాకునితో ఇట్లునెను . నీవు నీటి లోనించి ఎంటనే బయటికి రమ్ము . ఈ కపివరుడు నీ మీద విశ్రమించగలడు . ఇతడు మనకు అతిధి . పరమ పూజ్యడు.

ప్రీతోహఃప్షమనా వాక్యమ్ అబ్రవీత్ పర్వతః కపిం ।
మానుషం ధారయన్ రూపమాత్మనశ్చిఖరే స్థితః ॥ १३ ॥

తా ॥ అ మైనాక పర్వతము , ప్రసన్నమైన మనస్సుతో మానుష రూపము ధరించి తన శిఖరముపై నిలిచి ఇట్లు పలికెను.

దుష్పరం కృతవాన్ కర్మ త్వమిదం వానరోత్తమ్ ।
నిపత్య మమ శ్చంగేమ విశ్రమస్య యధాసుఖమ్ ॥ १४ ॥

తా ॥ వానరోత్తమా కష్ట మైన పని తలపెట్టితిని , నా శిఖర ప్రదేశమునందు నిలిచి , కొంతకాలము విశ్రమింపుము.

శ్రమం మోక్షయ పూజాంచ గృహాణ కపిసత్తమ్ ।
పీతిం చ బహుమస్యస్య ప్రీతోస్మై తవ దర్శనాత్ ॥ १५ ॥

“తదృష్ట్వ వ్యాదితమ్ త్వస్యం వాయుపుత్రః సుబుద్ధిమాన్ ।
దీర్ఘజిహ్వమ్ సురసయా సుఫోరం నరకోపమమ్ ॥
సు సంఖ్మిష్యత్ననః కాయం బథూవాంగుష్ఠమాత్రకః “ ॥ ७ ॥

తా ॥ ఇచట కొంత కాలము ఆగి అలసట తీర్పుకొనుము. మా ప్రేమని ఆదరించి మా పూజలు అందుకొనుము . ఓ ! కపిసత్తమా ! నీ దర్శనముచే నేను ఆనందభరితుడనైతిని .

ఏవముక్తః కపిశ్రీష్టః తం నగోత్తుమమబ్రవీత్ |
పీతోస్మి కృతమాతిథ్యం మన్యరేషోపనీయతామ్ || १८ ||

తా ॥ ఈ మాటని విని కపివరుడు నగోత్తుమునితో ఇటుల పలికను . ప్రతిపాందితిని (మీ మాటలతో) . అతిథ్యము స్నేకరించినటులనే భావింపుడు .

త్వరతే కార్యకాలో మీ అహశ్వమిహంతరే |
ప్రతిజ్ఞాన మయాదత్తా న స్థాతవ్యమిహంతరే || १९ ||

తా ॥ కార్యకాలము గడిచిపోవుచున్నది. పగలు గడిచిపోవుచున్నది. ప్రతిజ్ఞ తీసుకున్నవాడను . మార్గమధ్యమున ఆగుటకు వీలులేదు.

ఇత్యక్తాయ పాణినా క్షైలమ్ అలభ్య హరిపుంగవః |
జగామాకాశమావిస్య వీర్యవాన్ ప్రహసన్నివ || १० ||

తా ॥ హనుమంతుడు ఈ విధముగా పలికి తన హస్తముతో మైనాకుని స్ఫుర్చంచి మహారీరుడు ప్రస్నముఖముతో ఆకాశమునకు ఎగిరిపోయెను .

తద్వాతియమ్ హనుమతో దృష్టౌ కర్మ సుదుషురమ్ |
ప్రశంసు సురాస్పేయ సిద్ధాశ్చ పరమర్థయః || ११ ||

తా ॥ ఈ విధముగా రెండవసారి కష్టమైన కార్యమును అవలీలగా సాధించి ముందుకు పోయిన హనుమంతుని , దేవతలు సిద్ధులు మహార్థులు ప్రశంసించిరి .

సముద్రమధ్య సురసా బిభ్రతీ రాత్మసం వస్తుః |
ఘ్నమానం హనూమంతం ఆప్యతేదమువాచ హ || १२ ||

తా ॥ సముద్రమధ్యములో సురసాదేవి రాత్మసరూపములో హనుమంతుని అడ్దగించి ఇటుల పలికను

మమ భక్తః ప్రదిష్టత్వమ్ ఈశ్వరై ర్యానరర్థః |
అహం త్వాం భక్తయిష్యామి ప్రవిశేదమ్ మమానవమ్ || १३ ||

తా ॥ వానరీశ్వరా ! దేవతలు నిన్ను నాకు ఆహారముగా పంపితిరి . నేను నిన్ను భక్తించెదను . నానోటిలో ప్రవేశింపుము .

తదృష్టౌ వ్యాదితమ్ త్వాస్యం వాయుపుత్రః సుబుద్ధిమాన్ |
దీర్ఘజిహ్వామ్ సురసయా సుఫూరం నరకోపమమ్ ||
సు సంత్కిష్యాత్మనః కాయం బధూవాంగుష్ఠమాత్రకః ||| १४ ||

తా ॥ బుద్ధిశాలి అయిన హనుమంతుడు దీర్ఘజిహ్వామై నరకప్రాయముగా వున్న సురస నోరుని చూచి సమయస్వార్థితో తనకాయమును చిన్నదిగా చేసి అంగుష్ఠమాత్రుడయ్యెను .

సోభిపత్యాశు తద్వక్త్రం నిష్పత్య చ మహాజనః ।
అవ్యారిక్షే స్ఫుతః శ్రీమాన్ ఇదం వచనమబ్రావీత్ ॥ १३ ॥

తా ॥ మారుతి పెంటనే ఆమె నోటిలో ప్రవేశించి , చిటికలో బయటకు వొచ్చి , అంతరిక్షములో నిలిచి ఆ మహాజనుడు హనుమంతుడు ఇటుల పరికను

ప్రవిష్టోస్మై హి తే వక్త్రం దాక్షాయిని నమోస్తుతే ।
గమిష్యే యత్త వైదేహి సత్యం చాసీద్వరస్తవః ॥ १४ ॥

తా ॥ దాక్షాయిణి ! నీకు నమస్కారము . నీ నోటిని ప్రవేశించితిని. నీకు ఇచ్చిన వరము గూడ సత్యమైనది . ఇంక సితాదేవి ఎక్కడ వున్నదో అచటికి పెళ్ళదను.

తత్త తృతీయం హనుమతో దృష్టో కర్మ సుదుష్టరమ్ |
సాధు సాధ్వితి భూతాని ప్రశంసు స్తదా హరిమ్ || १५ ||

తా ॥ ఈ విధముగా మూడవసారి హనుమంతుడు అతి కష్టమైన కార్యమును అవలీలగా సాధించుటను చూచి ప్రొఱులన్నియు బాగు బాగు అని ప్రశంసించిరి .

ప్లవమానంతు తం దృష్టో సింహికానామ రాక్షసీ |
ఘనరాజీవ గర్జంతీ వానరం సమభిర్ధవత్ || १६ ||

తా ॥ ఆకాశమున ఎగురుచున్న హనుమంతుని చూచి, సింహిక అను రాక్షసి మేఘమండలమువలె గర్జించుచూ హనుమంతుని మీదికి విజృంభించెను .

తతప్తస్య నత్తస్తీక్ష్ణః మర్మాఖ్యత్పూత్య వానరః |
ఉత్పాతాధ వేగేన మనస్సంపాత విక్రమః || १७ ||

తా ॥ హనుమంతుడు తన వాడిగోళ్ళతో సింహికయెక్క అయువు పట్టువును చీల్చి చంపి పెంటనే ఆకాశమునకు ఎగసెను .

తాం హతాం వానరీణాశు పతితాం వీత్య సింహికాం |
భూతాన్యాకాశ చారీణి తమూచుః ప్లవగోత్తమం || १८ ||
భీమమద్యకృతం కర్మ మహాత్ సత్యం త్వయాహతం |
సాధయార్థ మభిప్రేతమ్ ఆరిష్టమ్ ప్లవతాం వర || १९ ||

తా ॥ వానరునిచేత చంపబడిన సింహాకను చూచి ఆకాశమున చరించు సిద్ధ గంధర్వ చారణలు ఫ్లవగోత్తముడగు హనుమంతునితో ఇట్లనిరి . " ఈ రాక్షసిని హతమొనర్చి నీవు ఒక అద్భుత కార్యమొనర్చితిని . నీవు నీకు ఇష్టమైన కార్యము సాధించెదవు " .

స తు వీర్యవత్తాం శ్రీష్టః ఫ్లవతామపి చోత్తమః ।
జగామ వేగవాస్ లంకాం లంఘుయిత్వా మహోదధిం ॥३० ॥

తా ॥ పరాక్రమవంతులలో శ్రీమృదైన హనుమంతుడు , వేగము కలవాడైన హనుమంతుడు , మహా సముద్రమును దాటి లంకను చేరిను.

తతస్స చింతయామాస ముహూర్తం కపి కుంజరః ।
గిరిశృంగీ స్థితస్తస్కిన్ రామస్యభ్యదయే రతః ॥ ३१ ॥

తా ॥ , శ్రీరాముని కార్యసాధనయందు నిమగ్నమైన హనుమంతుడు గిరి శిఖరముపై నిలిచి , క్షణకాలము ఇటుల ఆలోచింపసాగిను .

లక్ష్మీంజి రూపేణ రాత్మే లంకాపురీ మయా ।
ప్రవేష్టం ప్రశ్నకాలం మే కృత్యంసాధయితుం మహాత్ ॥ ३२ ॥

తా ॥ ఎవిధమైనాగాని కనపడి కనపడని రూపములో , ఈ మహా కార్యము సాధించుటకొరకు ఈ రాత్రియందే లంకాపురి లో ప్రవేశింపవలిను .

రావణశ్య పురీం రాత్మే ప్రవిష్ట సుదురాసదామ్ ।
విచిన్యన్ భవనం సర్వం ద్రుక్ష్మామి జనకాత్మజామ్ ॥ ३३ ॥

తా ॥ దుర్గమమైన రావణపురిని ఈ రాత్రియందు ప్రవేశించి అన్ని భవనములలో జానకీ దేవి కొరకు గాలించెదను.

అథ సా హరిశార్ధాలం ప్రవిశంతం మహాబలమ్ ।
నగరీ స్వేన రూపేణ దదర్శ పవనాత్మజమ్ ॥ ३४ ॥

తా ॥ మహాబలశాలి అయిన హనుమంతుడు లంకానగరిలో ప్రవేశించుచుండగా లంకాధిదేవత తన స్వరూపములో హనుమంతుని చూసెను.

సా తం హరివరం దృష్ట్వ్య లంకా రావణపాలితా ।
ముంచమానా మహాసాదమ్ అబ్రవీత్ పవనాత్మజమ్ ॥ ३५ ॥

తా ॥ రావణపాలిత అయిన లంక (లంకిణి) హనుమంతునిచూచి భయంకరమైన నాదమొనర్చుచూ ఇటుల పలికను

కష్టమం కేనచ కార్యేణ ఇహ ప్రాప్తో వనాలయ ।
కథయస్యేహ యత్తత్యం యావత్ ప్రాణా ధరంతి తే ॥ ३६ ॥

తా ॥ నీ ఎవరవు ? ఏ కార్యముకోరకు ఈ వనాలయమునకు వచ్చితిని ? నీ ప్రణములు వున్నపుడే నిజము తెలుపుము.

అబభావేధ మేధావీ సత్యవాన్ ప్లవగర్భభః ।
ద్రుత్యుమి నగరీం లంకాం సాట్లుప్రకార తోరణామ్ ||
ఇత్యర్థమిహ సంప్రాప్తః పరం కౌతూహలం హి మే ||| 32 ||
ధృష్టాప్తః పురీమిమాం భద్రే పునర్యాస్యే యథాగతమ్ | 33 ||

తా ॥ మేధావి మరియు బలవంతుడైన హనుమంతుడు అమెతో ఇట్లు పలికెను . " మేడలతో , ప్రకారములతో , తోరణములతో వున్న లంకానగరమును చూడవలెను అని మిక్కిలి కుతూహలముతో ఉన్నాను. అందు కోసమే నేను ఇచటికి వచ్చితిని . ఈ పురము దూసిన పిమ్మటు నేను వచ్చినరీతినే పెళ్ళిపోయిదను. "

తతః కృత్యా మహానాదం సా షై లంకా భయావహమ్ |
తలేన వానరశ్రేష్ఠం తాడయామాస వేగితా | 34 ||

తా ॥ పిమ్మటు లంకాధిదేవత భయంకరమైన మహాధ్వని చేసి ఆ కపివరుని తన చేతితో బలముగా కొట్టేను .

తతస్స కపిశార్హాలో లంకయా తాడితో భృశమ్ |
సనాద సుమహానాదం వీర్యవాన్ పవనాత్మజః || 30 ||

తా ॥ లంకాధిదేవత బలముగా కొట్టగా , కపిశ్రేష్ఠుడు , మహావీరుడైన హనుమంతుడు ఒక మహానాదము గావించెను

తతస్సంవర్తయామాస వామహస్తస్యనోంగుళీః |
ముష్ణినాభిజఘూషైనాం హనుమాన్ క్రోధమూర్ఖితః || 31 ||

. తా ॥ వెంటనే క్రోధమూర్ఖుతుడైన హనుమంతుడు తన ఎడమ చేతి వేత్సును ముడిచి ఆమెషై ఒక దెబ్బహేశను

పపాత సహసా భూహూ వికృతానన దర్శనా |
ఉవాచా గర్యాతం వాక్యం హనుమంతం ప్లవంగమమ్ ||
ప్రసీద సు మహాభావో త్రాయస్య హరిసత్తము ||| 32 ||

తా ॥ ఆమె వికృతమైన చూపులతో వెంటనే భూమిషై పడిపోయెను. అప్పడా రాక్షసి గర్వమువీడి గద్గదస్వరముతో హనుమంతునితో ఇట్లుపలికెను . "ఓ! హరిసత్తమూ ! అనుగ్రహింపుము , కాపాడుము ".

నిర్మితాహం త్వయా వీరా విక్రమేణ మహాబులా |
ఇదం తు తథ్యం శృంగాషై బ్రువంత్యా మే హరీశ్వర | 33 ||

తా ॥ " నీవరాక్రమము చేత జయింపబడితిని . ఓ ! కపీశ్వరా ! వినుము . నేను చెప్పేడి మాట తథ్యము. "

స్వయంభువా పురాదత్తం వరదానం యథామమ |
 యదా త్వాం వానరః కశ్చిత్ విక్రమాద్వాశమానయేత్ || ४४ ||
 తదా త్వయా హి విష్ణీయం రక్షసాం భయమాగతమ్ |
 స హి మే సమయసౌమ్య ప్రాపోద్య తవ దర్శనాత్ || ४५ ||

తా || పూర్వము బ్రహ్మదేవుడు నాకోక వరము నోసగెను . ఏమనగా ! ఒక వానరుడు నిన్ను తన పరాక్రమముచే జయించినపుడు , రాక్షసులకు కీడు మాడునని తెలుసుకొనుము . ఓ! సౌమ్యుడా ! నీ దర్శనమగుటవలన ఆ సమయము ఆసన్నమైనటులనే , అని తెలియుచున్నది

తత్త్వవిష్ణు హరిశ్రీష్ణు పురీం రావణ పాలితామ్ |
 విధత్స్వా సర్వ కార్యాణి యూని యానీహ వాంఘసి || ४६ ||

తా || ఓ! కపిశ్రీష్టో ! రావణుడు పాలించుచున్న ఈ లంకానగరిలో ప్రపేశించి నీవు తలపెట్టిన కార్యక్రమములు అన్నింటిని నిర్వహింపుము"

స నిర్జిత్య పురీం శ్రీష్టోమ్ లంకాం తొం కామరూపిణిమ్ |
 విక్రమేణ మహాతేజ్ఞ హనుమాన్ కపిసత్తమః || ४८ ||
 చక్రీధపాదం సమ్యం చ శత్యుణాం స తు మూర్ఖని |
 ప్రవిశ్య నగరీం లంకాం కపిరాజహితంరః || ४९ ||

తా || మహాతేజశాలియు , కపివరుడు అయిన హనుమంతుడు ఉత్తమురాలు మరియు కామరూపిణి అయిన లంకను (లంకిణి) తన పరాక్రమముచే జయించెను , కపిరాజునకు హితము చేయు హనుమంతుడు , శత్రువుల శిరముషైన (లంకానగరిలో) ఎడమ పాదమునుంచి లంకా నగరిలో ప్రపేశించెను.

భవనాద్యవనం గఘ్నన్ దదర్శ పవనాత్మజః |
 వివిధాకృతిరూపాణి భవనాని తత్పత్తః || ४८ ||

తా || పవనాత్మజుడు ప్రతి గృహమును పరికించుచూ ముందుకుసాగెను. అచట గృహములు వివిధ రకములైన రూపములతో పున్నవి.

న త్యైవ శీతాం పరమాభిజాతాం
 పథి స్థితే రాజకులే ప్రజాతామ్ |
 లతాం ప్రపుల్లామివ సాధుజాతాం
 దదర్శ తన్నీం మనసాభిజాతామ్ || ५० ||

తా || కాని మిక్కలి సౌందర్యవతియగు , ధర్మ మార్గముననుసరించునట్టియు , రాజవంశమున జన్మించినట్టియు , వికసించిన లతవలె రూప సౌభాగ్యము గలదియు అగు సీతాదేవిని మాత్రము అతడు చూడ లేదు.

తతో పక్షుత్ కుధాసీనం నానావర్లంబరప్రజమ్ |
సహస్రం వరనారీణామ్ నానాపేషిభూషితమ్ || ४१ ||

తా ॥ నానావిధములైన రంగులకల వస్తుములు , పూలమాలలు ధరించిన వారును, వివిధరకములైన పేషభూషణములతో విరాజిల్లువారును, కంబళిపై శయనించుచున్నవారును అగు వేలాది సుందరీమఱులను ఆతడు గాంచెను .

న చా కులీనా న చ హీనరూపా
నా దక్షిణా నాసుపచారయుక్తా |
భార్యా భవత్తస్య న హీనసత్యా
న చాపి కాంతస్య న కామనీయా || ४२ ||

తా ॥ రావణి భార్యలలో మంచి కులములోలేనిది , రూపములేనిది , సమర్థత లేనిదిగాని , సేవలకు అర్థాత లేనిదిగాని , బుద్ధిలేనిది గాని , భర్తను మరులు గొల్ప జాలనిదియు అగు స్త్రీ గాని లేనే లేదు !!

పునశ్చ సో చింతయ దార్శరూపో
ధృవం విశిష్టో గుణతోహా సీతా |
అధాయ మస్యం కృతపాన్ మహాత్మై
లంకీశ్వరః కష్టమనార్య కర్మ || ४३ ||

తా ॥ హనుమంతుడు దుఃఖముతో ఇట్లు చింతించెను . " సీతామాత ఉత్తమ గుణ సంపన్నరాలు . మహాత్ముడైన రావణుడు సీతాదేవిఎడల అనార్య కర్మ చేసినాడు ."

తత్త దివ్యోపమం ముఖ్యం స్వాటికం రత్నభూషితమ్ |
అవేత్తమాణో హనుమాన్ దదర్మ శయనాశనమ్ || ४४ ||

తా ॥ అతి జాగ్రత్తతో సీతకొరకై వెదుకుచున్న హనుమంతుడు స్వాటికములతో , రత్నములతోనూ భూషితమైన ఒక శయనాశయమును చూసెను.

తాసామేకాంత విశ్వాసై శయనాం శయనే శుభే |
దదర్మ రూపసంపన్నామ్ అపరామ్ స కపిః స్త్రీయమ్ || ४५ ||

తా ॥ అచటి కాంతలలో మిక్కిలి సాస్థర్యవతియగు ఒక స్త్రీ , ప్రత్యేకముగా ఎర్పరచబడిన శయ్యపై నిదురించుచుండెను. ఆమెను కపివరుడు చూచెను .

స తాం దృష్ట్య మహాబాహుః భూషితాం మారుతాత్మజః |
తర్మయామాన సీతేతి రూపయౌవ్యన సంపదా ||
హరేణ మహాతా యుక్తో ననంద హరియూధపః ||| ४६ ||

తా ॥ మారుతాత్మజుడు సర్వలంకార శోభిత అయిన , రూపయౌవ్యన సంపదలతో గల ఆమెను చూచి , ఆమె సీతయే అని తలంచెను. సీతకనపడినదని భావించి ఆనంద భరితుడయ్యెను .

అవధూయ చ తాం బుద్ధిం బభూవాస్తిత స్తదా ।
జగామ చాపరాం చింతాం సీతాం ప్రతి మహోకపిః ॥ ४८ ॥

తా ॥ కాని ఎంటనే తన ఆలోచనని మార్చి , సీతాదేవిని గురించి వేరొకవిధముగా సరిట్టున ఆలోచన చేయసాగిను.

న రామేణ వియుక్తా సా స్వప్తుమర్పుతి భామినీ ।
న భోక్తుం నాష్టలంకర్తుం న పానముపసేవితుమ్ ॥
అస్యైయమితి నిశ్చిత్య భూయస్తత్తు చవార సః ॥ ४९ ॥

తా ॥ ప్రియుని విరహములోనున్న సీత ఇటుల నిద్రించుట అసంభవము. ఆమెకు అన్నపానాదుల మీద , అలంకరణలపైనా మనస్సు పోదు. కనుక ఈమె సీతకాదు అని నిశ్చయించుకొని కపివరుడు మరల అస్యేపణ మొదలు పెట్టేను.

రాక్షస్యై వివిధాకారా విరూపా వికృతా స్తదా ।
దృష్టా హనుమతా తత్తు న తు సా జనకాత్మజా ॥ ५० ॥

తా ॥ వికృతులు , వివిధాకారములుగలవారును, అంగవికారము గలవారును అగు రాక్షసస్తీలు గాంచెను కాని అయనకు సీత జాడ కనపడలేదు.

రూపేణా ప్రతిమా లోకి వరా విద్యాధర స్త్రియః ।
దృష్టా హనుమతా తత్తు న తు సీతా సుమధ్యమా ॥ ५० ॥

తా ॥ సాటిలేని సౌందర్యము కల విద్యాధర స్త్రీలు అచట కనపడిరి కాని అయనకు సీత జాడ కనపడలేదు .

నాగకన్యా వరారోహః పూర్ణాచంద్ర నిభాననాః ।
దృష్టా హనుమతా తత్తు న తు సీతా సుమధ్యమా ॥ ५० ॥

తా ॥ పూర్ణా చంద్రబింబము వంటి, అందమైన ముఖములు గలవారు, మంచి రూపవైభవము గలవారు అగు నాగ కన్యలు హనుమంతునికి కనపడిరి కాని అయనకు సీత జాడ కనపడలేదు

ప్రమధ్య రాక్షసేంద్రేణ నాగ కన్యా బలాధ్యాతాః ।
దృష్టా హనుమతా తత్తు న సా జనకనందినీ ॥ ५१ ॥

తా ॥ రావణునిచే బలాత్మారముగా తీసుకు రాబడిన నాగకన్యలు మారుతి చూచెను . కాని అయనకు సీత జాడ కనపడలేదు

అదృష్టౌ జానకీం సీతామ్ అబ్రవీద్యచనం కపిః ।
న చ శక్షమహం ద్రష్టం సుగ్రీవం మైథిలీం వినా ॥ ६३ ॥

తా ॥ జానకీ జాడ గానక కపివరుడు తనలో తాను ఇట్లనుకొసను. సీతాదేవి జాడను తెలిసికొనకుండా సుగ్రీవుని చూడడం నా వలన కాని పని .

యావత్ సీతాం హి పశ్యామి రామ పత్నీం యశస్వినీమ్ |
తావదేతాం పురీమ్ లంకాం విచినోమి పునః పునః ॥ ६४ ॥

తా ॥ ఎప్పుడు రామ పత్నియు యశస్విని అగు సీతాదేవి కనపడునో అప్పటివరకు ఈ లంకాపురమును మరీ మరీ గాలించెదను

అశోక వనికా చేయం దృశ్యతే య మహాద్యుమా |
ఇమామధిగమిష్యామి న హియం విచిత్రా మయా ॥ ६५ ॥

తా ॥ మహా వృక్షములతో నిండి , ఎదురుగా కనపడుచున్న , ఈ అశోక వనమును ఇంతవరకు నేను గాలించలేదు , దీనిని ఇప్పుడు నేను గాలించెదను .

స ముహూర్తమివ ధ్యాత్మా మనసా చాధిగమ్యతామ్ |
అవప్పుతో మహాతేజః ప్రొకారం తస్య వేశ్యనః ॥ ६६ ॥

తా ॥ మహాతేజశాలి అయిన హనుమంతుడు , క్షణకాలము సీతాదేవిని మనస్సులో ధ్యానించి , రావణ భవనము నుండి అశోకవన ప్రొకారము మీదికి దుమికెను .

స పుష్పితాగ్రం రుచిరాం తరుణాంకుర పల్లవామ్ |
తామారుహ్యా మహబూహుః శింశుపాం పర్మసంవృతామ్ ॥ ६७ ॥

తా ॥ ఒక శింశుపా వృక్షము కొమ్మలపై పుష్పములు విరబూచియుండెను . చక్కని మొగ్గలతో చిగుళ్ళతో మనోహరముగా వుండెను . దట్టమైన ఆకులతో అలరారుచున్న శింశుపావృక్షమునెక్కి మారుతి ఇట్లు తలంపసాగెను .

ఇతో దృష్టౌ మైదేహిం రామదర్శన లాలసామ్ |
ఇతశ్చేతశ్చ దుఃఖార్తాం సంపతంతీం యదృచ్ఛయా ॥ ६८ ॥

తా ॥ దుఃఖభరితురాతైన సీతాదేవి , రాముని దర్శించుటకై ఎదురుతెన్నులు చూచుచూ ఇట్లూ నట్లూ సంచరించు సీతాదేవి , ఇట్లు వచ్చినచో ఆమెను నేను చూచెదను.

ఏవం తు మత్యా హనుమాన్ మహాత్మా
పుత్రీక్షమానో మనుజేంద్రపత్నీమ్ |
అవేక్షమాణశ్చ దదర్శ సర్వం
సు పుష్పితే పర్మసునే నిలినః ॥ ६९ ॥

తా ॥ మహాత్ముడైన హానుమంతుడు ఇట్లు ఆలోచించి , సీతా దర్శనమునకై నిరీక్షించుచూ , బాగుగ పుష్పములతో వున్న వృక్షముపై , దట్టమైన ఆకుల మధ్య దాగినవాడై , నలుపైపుల పరికించి పరికించి చూడసాగెను.

తతో మలిన సంవీతాం రాక్షసీభి సమావృతామ్ ।
ఉపవాసకృతాం దీనాం నిశ్చసంతీం పునః పునః ॥
దదర్శ శుక్లప్రాదౌ చంద్రరేఖామివామలామ్ ॥ 20 ॥

తా ॥ అప్పడు హానుమంతుడు మలిన వస్తుములు ధరించి , రాక్షస స్త్రీలచే చుట్టుబడి వున్న ఒక స్త్రీని చూచెను. ఆమె ఉపవాసములచే కృశించినదై మాట మాటకీ నిట్టుర్పులు విడుచుచూ శుక్లప్రక్కము ప్రారంభములోని నెలవొంకవలె నుండెను

తాం సమీక్ష్య విశాలాక్షీం రాజపుత్రీ మనిందితామ్ ।
తర్వయమాస సీతేతి కారణై రుపపాధిభిః ॥ 21 ॥

తా ॥ విశాలాక్షీయూ , రాజపుత్రిక వలె నున్న ఆమెను పరికించి , తాను గమనించిన లక్షణములు బట్టి ఆమె సీతయేనని నిశ్చయించుకొనెను .

అస్యా దేవ్యా యథారూపమ్ అంగప్రత్యంగ సౌష్టవమ్ ।
రామస్య చ యథారూపం తస్యేయమసితేక్షణా ॥ 22 ॥

తా ॥ ఈ దేవి అంగప్రత్యంగ సౌష్టవము గలది . శ్రీరాముడు పురుషమొహనకారుడు . వీరు ఒకరికి ఒకరు తగినవారు

అస్యా దేవ్యా మనస్తస్మీన్ తస్యా చాస్యం ప్రతిష్ఠితమ్ ।
తేనీయం స చ ధర్మాత్మా ముహూర్తమపి జీవతి ॥ 23 ॥

తా ॥ ఆయన మనస్సంతయూ సీతాకృతిచే నిండియున్నది. ఆమె మనస్సునందు ఆయన రూపమే పరిపూర్ణమై వున్నది . ఆ కారణమువలననీ ధర్మాత్ములగు వీరు జీవించియున్నారు.

దుష్టరం కృతవాన్ రామో హీనో యదనయా ప్రభుః ।
ధారయత్యాత్మనో దేహం న శోకేనావసీదతి ॥ 24 ॥

తా ॥ ఆమెకు దూరమైనాగాని శోకములోనున్న శ్రీరాముడు ఛైర్యముతో కష్టమైన పనులు తలపెట్టుట ప్రశంసనీయము

యది రామస్సముద్యాంతాం మేదినీం పరివర్తయేత్ ।
అస్యాః కృతే జగచ్ఛాపి యుక్తమిత్యేవ మే మతిః ॥ 25 ॥

తా ॥ ఒక పేళ శ్రీరాముడు సంకల్పించినచో , ఈమె కొరకై సముద్రములతో చుట్టుబడిన ఈ భూమియేగాక అన్ని శోకములనూ తలక్రిందులు గావించగలడు. అది కూడ తప్పులేదని నాకు అనిపించుచున్నది

నమస్కార్యావ రామాయ లక్ష్మణాయ చ వీర్యవాన్ ।
సీతా దర్శన సంహారోపై హనుమాన్ సంవతోభవత్ ॥ १५ ॥

తా ॥ మహార్థలగు రామ లక్ష్మణలకు మనసులోనే నమస్కరించి , సీతాదర్శనముతో అనంద భరితుడై హనుమంతుడు ఆకులలోనే దాగివుండెను.

షడంగ వీద విదుషాం క్రతు ప్రవర యజినాం ।
శుశ్రావ బ్రహ్మాషాంశ్చ విరాత్రీ బ్రహ్మరక్షసామ్ ॥ १६ ॥

తా ॥ అప్పడు వీదవీదాంగములందు నిష్టాతులు, ప్రముఖ యగ్గ ములను చేసినవారును అయిన బ్రహ్మరాక్షసులు ఉదయమున చేయుచున్న బ్రహ్మ (వీద) ఛూపలను హనుమంతుడు వినెను .

అధ మంగళవాదిత్తైః శబ్దైశ్చైత్తమనోహర్యః ।
ప్రాబుధ్యత మహోబాహూః దశగ్రీవో మహోబలః ॥ १७ ॥

తా ॥ అప్పుడు (బ్రహ్మ రాక్షసులు) మంగళవాద్యములతోనూ , మనోహరమైన శబ్దములుకల స్తోత్రములతోనూ మహోబలవంతుడైన రావణుని మేల్కొనిపిరి.

స సర్వాభరణైర్యకో బిభృత్ శ్రియమనుత్తమామ్ ।
అశోకవనికామీవ ప్రావిశత్ సంతతద్రుమామ్ ॥ १८ ॥

తా ॥ అతడు సర్వాభరణ భూషితుడై నూతన శోభలతో తేజరిల్లుచుండెను. అప్పుడు అశోకవనములో ప్రవేశించెను .

తస్మిన్నేవ తత్సా కాలే రాజపుత్రీ త్వనిందితా ।
రూపయోవ్యనసంపన్మం భూషణోత్తమభూషితమ్ ॥ १९ ॥
తత్తో దృష్టిష్టవ వైదీహి రావణం రాక్షసాధిపమ్ ।
ప్రాపేత వరారోహో ప్రవాతే కదళీ యథా ॥ २० ॥

తా ॥ రూపయోవ్యనములతో గూడియున్న , ఆభరణములను ధరించియున్న , రాక్షసులకు ప్రభువైన , రావణుని చూసిన పెంటనే జనక రాజ సుతయగు సీతాదేవి పెనుగాలిలో అరటిచెట్టువలి కంపించసాగిను .

స తాం పతివ్రతాం దీనాం నిరానందాం తపస్యినీమ్ ।
సాకారైర్మధైర్మధైర్యః స్వదర్శయత రావణః ॥ २१ ॥

తా ॥ పతివ్రతయూ , తపోనిష్టలోనుస్నదియు , దుఃఖితయు , దీనావస్థలోనుస్నదియు అగు సీతాదేవికి , రావణుడు మధురవచనములతో తన మనోభావములను ప్రకటించెను .

కామయే త్వాం విశాలాక్షీ బహుమణ్యస్ మాం ప్రియే ।
సర్వాంగగుణసంపన్నే సర్వలోకమనోహరే ॥ २३ ॥

తా ॥ " సర్వాంగసుందరి , సద్గుళ సంపన్నా , సర్వలోకమనోహరి , నేను నిన్ను ప్రేమించుచున్నాను. ఓ! ప్రియురాలా నన్ను ఆదరింపుము"

తృణమంతరః కృత్యై ప్రత్యువాచ శుచిస్మితా ।
నివర్తయ మనో మత్తః స్వజనీ క్రీయతాం మనః॥ రఙ ॥

తా ॥ ఒక గడ్డిపరికను మర్యాద వుంచి , సీతాదేవి ఇట్లు పలికను . " నీ మనస్సుని నా మీదినుంచి తొలగించి , నీ కాంతలపై మరల్చుము . "

సాధు ధర్మ మవేషస్వ సాధు సాధువుతం చర |
యథా తవ తథాస్యేషామ్ దారా రక్ష్య నిశాచర || రఙ ॥

తా ॥ " సాధు ధర్మములు తెలిసికొనుము . సాధు ధర్మములు ఆచరింపుము . నిశాచరా! నీభార్యలవలెనే ఇతరుల భార్యలకూడా రక్షింపదగినవారని గ్రహింపుము .

ప్రసాదయస్వ త్యం ఛైనం శరణాగత వత్సలమ్ |
మాం చాషై ప్రయతో భూత్యా నిర్మాతయితు మర్మసి || రఙ ॥

తా ॥ శరణగోరినివారిని అనుగ్రహించునట్టి శ్రీరాముని ప్రసన్నుని చేసికొనుము నీవు జితేంద్రియుడపై నిర్మల మనస్సుతో నన్ను ఆయనకు (శ్రీరామునకు) అప్పగింపుము

ఏవం హి తే భవేత్ స్వప్తి సంప్రదాయ రఘుాత్తమే |
అస్యథా త్యం హి కుర్యాణో వథం ప్రాప్తసి రావణ || రథ ॥

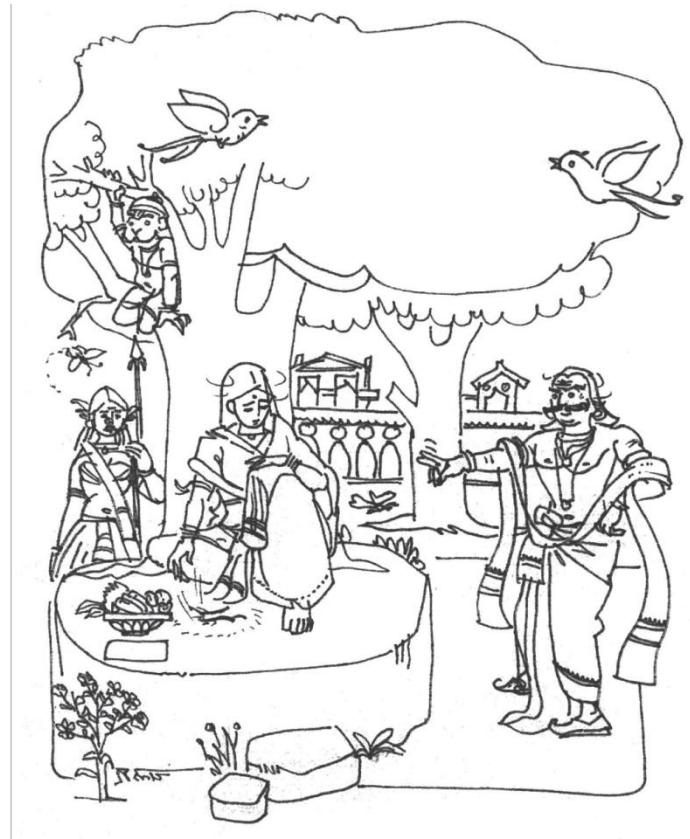
తా ॥ ఓ! రావణా నేను చెప్పినటులగా నీవు శ్రీరామునకు నన్ను సమర్పించినచో నీకు మీలు కలుగును . లేనిచో మరణము తప్పదు .

సీతయా వచనం శుత్యై పరుషం రాక్షసాధిపః |
ప్రత్యువాచ తతస్మితాం విప్రియం ప్రియదర్శనామ్ || రథ ॥

తా ॥ సీతాదేవి పలికిన పరుష వాక్యములను విని ఆ రాక్షసాధిపుడు రూప సౌభాగ్యములు కల సీతాదేవితో ఇట్లు పలికను .

పరుషాణిహా వాక్యాని యాని యాని బ్రహ్మిషిమామ్ |
తేమ తేమ వథో యుక్తః తవ మైథిలి దారుణః || రథ ॥

తా ॥ ఓ! మైథిలీ ఎట్టి పరుషమైన వాక్యములను నాతో పలికితివో అట్టి మాటలకు నిన్ను దారుణమైన వథ చేయవచ్చును .

“ద్వా మాసో రక్షితవ్యో మే యో వధిస్తే మయాకృతః ।
తతశ్చయనమారోహ మమ త్వం వరవర్ణినీ “ || ६० ||

తా ॥ ఓ వరవర్ణినీ నీకు రెండు మాసములు గడువు ఇచ్చియుంటిని . దానికి నేను కట్టిబడియున్నాను . తదనంతరము నీవు నాదానవగుము .

ద్వా మాసా రక్షితవ్యో మీ యో వధిష్టే మయాకృతః ।
తతశ్శయనమారోహ మమ త్వం వరవర్ణినీ ॥ ८० ॥

తా ॥ ఓ వరవర్ణినీ నీకు రెండు మాసములు గడువు ఇచ్చియుంటిని . దానికి నీను కట్టి బడియున్నాను . తదనంతరము నీవు నాదానవగుము .

ఊర్ధ్వం ద్వాబ్యాం తు మాసాబ్యాం భర్తారం మామనిఘ్నతీమ్ ।
మమ త్వం ప్రతరాశార్థమ్ ఆరథంతే మహాననీ ॥ ८१ ॥

తా ॥ ఈ రెండు మాసముల వ్యవధిలోపల నీవు నన్ను భర్తగా అంగీకరింపనిచో పెంటనే నిన్ను నా ప్రతఃకాల భోజనమునకు వంటశాలలో ముక్కలు ముక్కలుగా గావింతురు .

తథా కురుత రాక్షస్యః సర్వాః క్షిప్తం సమీత్యే చ ।
ప్రతిలోమాను లోషైశ్చ సామదానాది భేదష్టాః ॥
అవర్జయత శైదేహిమ్ దండస్యోద్యమనేన చ ॥ ८२ ॥

తా ॥ (ఓ! రాక్షసిలారా !) మీరందరూ కలిసి మంచిమాటలతోగాని, భయ వచనములతో గాని సామ దాన భేధోపాయములచే గాని చివరకు దండోపాయముచే గాని పెంటనే సీతాదేవి నా వశమగునటుల చూడుడు .

ఇత్యుక్త్వం మైధలీమ్ రాజౌ రావణశ్శత్పురావణః ।
సందిశ్య చ తతస్సర్వ రాక్షసిర్పుర్జగామ హ ॥ ८३ ॥

తా ॥ శత్పులను పిడించునట్టి రావణుడు ఇట్లు మైధలితో పలికి , రాక్షసస్తులకు ఆజ ఇచ్చిన పిమ్మటు అచటినుండి పెడలిపోయెను .

తతస్పీతాముపగమ్య రాక్షస్యో వికృతాననః ।
పరుషం పరుపానర్వామ్ ఊచస్తాం వాక్యమప్రియమ్ ॥ ८४ ॥

తా ॥ అప్పుడు , సీతాదేవి దగ్గర వికృతాననలైన రాక్షస స్త్రీలు చేరి పరుషమైన చెప్పదగని అప్పియమైన వాక్యములతో గదుముచూ పలికిరి.

త్రైలోక్య వసుభోక్తారం రావణమ్ రాక్షసేశ్వరం ।
భర్తారముపసంగమ్య విహారస్య యథాసుఖమ్ ॥ ८५ ॥

తా ॥ రాక్షసేశ్వరుడు అయిన రావణుడు ముల్లోకముల సంపదలకి అధికారి. అయనని భర్తగా పొంది సుఖముగా విహారింపుము.

రాక్షసీనామ్ వచ శ్శత్వాసీతా వచనమబ్రిత్ ।
దీనోవా రాజ్యపీణోవా యో మీ భర్తా స మీ గురుః ॥
తం నిత్యమనురక్తస్నై యథా సూర్యం సువర్ణలా ॥ ८६ ॥
సా భాష్మమపమార్జంతీ శింశుపాం తాముపాగమత్ । ८७ ॥

తा ॥ ఆ రాక్షస స్తుల మాటలువిని సీతా దేవి ఇట్లు పలికెను . నా భర్త దీనుడైననూ , రాజ్యహినుడైననూ అతడే నాకు గురువు . సువర్ణలాదేవి సుర్యునియందువలె , సర్వదా నేను నా పతియెందే అనురక్తరాలను . " (ఇట్లు చెప్పి) సీతాదేవి పొరలి వచ్చుచున్న కంటి నీటిని తుడుచుకోనుచూ శింశుపావృత్తముయెక్కు మూలకు జరిగెను .

**తతస్తాం శింశుపాం సీతా రాక్షసీభిసమావృతా ।
అభిగమ్య విశాలక్షీ తస్థా శోక పరిపుత్తా ॥ ६० ॥**

తా ॥ అట్లు శింశుపావృత్తము సమీపమునకి చేరి శోకములో మునిగియున్నవిశాలక్షీ అగు సీతాదేవిని ఆ రాక్షస స్తులు చుట్టుముట్టిరి.

**తథా తాసాం వదంతీనాం పరుషం దారుణం బహు ।
రాక్షసీనామసౌమ్యానాం రురోద జనకాత్మజా ॥ ६१ ॥**

తా ॥ కృంస్యబ్రావములుగల రాక్షస స్తులు మిక్కిలి భీతిని గొలుపుచూ పరుషములైన పలుకులు పలుకుచుండగా వారి మాటలను విని జనకాత్మజ విలపింపసాగెను .

**జీవితం త్యక్తుమిచ్చామి శోకేన మహాతా వృతా ।
రాక్షసీభిశ్చ రక్షయంత్యా రామో నాసాద్యతే మయా ॥ १०० ॥**

తా ॥ మహాశోకములో మునిగియున్న నాకు ఈ జీవితము చాలించుటకు కోరికగా వున్నది . ఈ రాక్షస స్తుల అధినములో వున్న నేను శ్రీరాముని చేరజాలను .

**సీతాం తాభిరనార్యభిః దృష్టౌ సంతర్జితాం తదా ।
రాక్షసీ త్రిజటా వృద్ధా శయనా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ १०१ ॥**

తా ॥ అపుడు ఫూరమైన రాక్షస స్తులు ఈ విధముగా సీతాదేవిని భయపెట్టుట చూసి ఇంత పరకు నిదురించుతూ ఉన్న త్రిజట అను వృద్ధరాక్షసి ఇట్లుపలికెను .

**ఆత్మానం ఖాదతానార్య న సీతాం భక్తయిష్టథ ।
జనకస్య నుతామిష్టం స్నుపాం దశరథస్య చ ॥ १०२ ॥**

తా ॥ " మిమ్ములను మీరే తినివేయుడు , మీరు సీతను భక్తింపజాలరు. ఈమె జనకుని బిడ్డ . దశరథుని కోడలు .

**స్వప్సై హృద్య మయా దృష్టౌ దారుణో రోమహర్షణః ।
రాక్షసానామభావాయ భర్తురస్యా జయాయచ ॥ १०३ ॥**

తా ॥ నేను ఒక కలచూచితిని వినుడు. అది భయంకరము గగుర్చాటు కలగించునది. అది రాక్షస నాశనము ఆమె భర్తయెక్కు జయము సూచించున్నది

స్వప్నే చాద్య మయా దృష్టి సీతా శుక్లంబరావుతా ।
 సాగరేణ పరిక్షిప్తం శ్యేతం పర్వతమాస్థితా ॥
 రామేణ సంగతా సీతా భాస్కరేణ ప్రభా యథా ॥॥ १०४ ॥

తా ॥ నేను మంచి వస్తుములు ధరించి సాగరమధ్యమున ఉన్న పర్వతముపై కూర్చొని వున్న సీతను చూచితిని . సూర్యునకు , సూర్యకాంతికి భేధము లేనట్లు శ్రీరామునకి సీతాదేవికిగల సాంగత్యము విడదీయరానిది .

ఏం స్వప్నే మయా దృష్టి రామో విష్ణు పరాక్రమః ।
 లక్ష్మణేన సహ భూత్రా సీతయా సహ భార్యయా ॥ १०५ ॥

తా ॥ ఈ స్వప్నములో విష్ణుపరాక్రమముగల రాముడిని సోదరుడైన లక్ష్మణునితో , భార్యయగు సీతాదేవితో నేను చూచితిని

న హి రామో మహాతేజః శక్యే జీతుం సురాసురైః ।
 రాక్షషైర్యాపి చాషైయైః స్వరగః పాపజషైరివ ॥ १०६ ॥

తా ॥ మహాతేజోవంతుడైన శ్రీరాముని సురాసురలెవ్వరూ జయింపజాలరు . స్వరగును పాపజనులు చేరజాలనట్లు , రాక్షసులు కూడా శ్రీరాముని జయింపజాలరు .

రాఘువాఢి భయం ఘూరం రాక్షసానాముపస్థితమ్ ।
 ప్రణోపాతా ప్రసన్నాహి మైధిలీ జనకాత్మజా ॥
 అలమేషా పరిత్రాతుం రాక్షస్యై మహాతా భయాత్ ॥॥ १०७ ॥

తా ॥ శ్రీరామునివలన రాక్షసులకు ఘూరమైన ఆపద వచ్చిపడినది . జనక రాజపుత్రియగు మైధిలికి నమస్కరించినచో ఆమె ప్రసన్నురాలగును. రాక్షసులను గొప్ప ఆపద నుంచి రక్షించుటకు ఈమేయే సమర్పురాలు

శోకాభితప్తా బహుధా విచింత్య
 సీతాథ వేణ్యదగ్గథనం గృహీత్యా ।
 ఉద్ఘధ్య వేణ్యదగ్గథనేన శిష్మమ
 అహం గమిష్యైమి యమస్య మూలమ్ ॥ १०८ ॥

తా ॥ శోకాకుల అయిన సీతాదేవి అనేకవిధములుగా ఆలోచించి తనజడను వుచ్చగావేసికొని " నేను ఈ జడతో ఉరిపేసికొని శిష్మముగా యమసదనమునకు చేరెదను . "

ఉపస్థితా సా మృదు సర్వగాత్రీ
 శాఖాం గృహీత్యాథ నగస్య తస్య ।
 తస్యాస్తు రామం ప్రవిచింతయంత్య
 రామానుజం స్వం చ కులం శుభాంగ్యః ॥ १०९ ॥

తా ॥ పిమ్మట సుకుమారి అయిన సీతాదేవి చెట్లుకోమ్మని పట్టుకోని నిలబడి శ్రీరాముని , లక్ష్మణుని , తన వంశమును స్కృతింపసాగెను.

శోకానిమిత్తాని తథా బహూని
శైర్యర్షితాని ప్రవరాణి లోకి ।
ప్రదుర్నిమిత్తాని తదా బభూవుః
పురాపి సిద్ధాస్యపలక్షితాని ॥ ११० ॥

తా ॥ అప్పడు శోకముని తొలగించు , దైర్యమునుకూర్చునవి , సత్పులదాయకములు అగు అనేక శుభ శకునములు ఆమెకు గోచరించెను.

హనుమానపి విశ్రంతః సర్వం శుశ్రావ తత్పత్తః ।
సీతాయాస్మిజటాయాశ్చ రాక్షసీనాం చ తర్జనమ్ ॥ १११ ॥

తా ॥ హనుమంతుడుకూడా ప్రశాంతముగా సీతాదేవి చెప్పిన మాటలు , వృద్ధ రాక్షసి త్రిజట చెప్పిన మాటలు, రాక్షసులు చెప్పిన మాటలు పూర్తిగా విసెను .

అనేన రాత్రి శేషేణ యది నాశ్యస్యతే మయా ।
సర్వభా నాస్తి సందేహః పరిత్యక్తుతి జీవితమ్ ॥ ११२ ॥

తా ॥ కొద్దిగా మిగిలియున్న ఈ రాత్రిసమయములోనే నేను ఈమెను ఓదార్పకున్నచో ఈమె తన జీవితము చాలించుట తథ్యము . ఇందులకు ఏమాత్రము సందేహములేదు .

ఏవం బహువిధాం చింతాం చింతయిత్యా మహామతిః ।
సంత్రప్తి మధురం వాక్యం షైదేహ్య వ్యాజహోరహం ॥ ११३ ॥

తా ॥ బుద్ధిగల హనుమంతుడు ఇట్లు పలువిధములుగా ఆలోచించి , సీతాదేవికి వినిపించునట్లు మధుర వచనములతో ఇట్లు పరికెను .

రాజు దశరథో నామ రథ కుంజరవాజిమాన్ ।
పుణ్యశీలో మహాకీర్తిః ఇక్కాకూణామ్ మహాయశాః ॥ ११४ ॥

తా ॥ ఇక్కాకు వంశములో దశరథుడను మహారాజు అనేక రథాశ్వగజ బలములు కలవాడు , మహాకీర్తి గలవాడు, పుణ్యశీలుడు .

తస్య పుత్రుః ప్రియో జ్యేష్ఠః తారాధిప నిభాననః ।
రామో నామ విషేషజ్యః శ్రీష్ఫస్సర్వధనుష్టతామ్ ॥ ११५ ॥

తా ॥ శ్రీరాముడు ఆయన పుత్రులలో జ్యేష్ఠుడు , చందునివలి ప్రసన్న ముఖము కలవాడు , జ్యోన స్వరూపుడు , ధనుర్ధారులలో శ్రీమృడు . ఆ దశరథునకు ప్రియమైనవాడు .

తశ్చ సత్యాభిసంధస్య వృద్ధస్య వచనాత్ పితుః ।
సభార్యసుహ చ భ్రత్రు వీరః ప్రవ్రజితో వనమ్ || ११६ ||

తా ॥ వృద్ధుడైన తండ్రిమాట అనుసరించి సత్యసంధుడు , వీరుడు అయిన శ్రీరాముడు , భార్యలయిన సీతాదేవితో మరియు సోదరుడైన లక్ష్మణునితో సహ వనవాసమునకు వెళ్ళెను .

జనస్థాన వధం శ్రుత్యా హతో చ ఖరదూషణా ।
తతస్ప్రముర్ఖప్రాతా జానకీ రావణేన తు ||
వంచయిత్యా వనే రామం మృగరూపేణ మాయయా ||| ११७ ||

తా ॥ రావణుడు దండకారణ్యములో ఖరదూషణుల వధ విని కృద్ధుడై , మాయా జింక రూపము ధరించిన మారీచుని సహాయముతో , శ్రీరాముని మొసగించి జానకీదేవిని అపహారించెను .

స మార్గమాణస్తాం దేవీం రామస్సితామనిందితామ్ |
అససాద వనే మిత్రం సుగ్రీవం నామ వానరమ్ || ११८ ||

తా ॥ శ్రీరాముడు సాధ్వి అయిన సీతాదేవిని వెదుకుచూ , మార్గములో వనమునందు సుగ్రీవుడను వానరుడిని మిత్రునిగా పొందెను.

సుగ్రీవేణాపి సందిష్టౌ హరయః కామరూపిణాః ।
దిక్షసర్వాసు తొం దేవీం విచిన్యంతి సహస్రశః || ११९ ||

తా ॥ సుగ్రీవుని ఆదేశానుసారముగా వేలకొలదీ వానరులు అన్ని దిక్కులయందు ఆమెను వెదుకుచున్నారు .

అహం సంపాతి వచనాత్ శతయోజనమాయతమ్ |
అస్యా హేతోర్యోశాలాక్ష్యాః సాగరం వేగవాన్ ప్లుతః || १२० ||

తా ॥ నేను సంపాతి వచనముల బట్టి విశాలాక్షీయగు సీతాదేవికొరకై నూరు యోజనముల సముద్రము దాటి వచ్చితిని.

యథా రూపం యథా వర్ణం యథా లక్ష్మీం చ నిశ్చితామ్ |
అశ్చోపమ్ రాఘువస్యహం సేయమాసాదితా మయా || १२१ ||

తా ॥ ఏట్టి రూపము , ఏట్టి వర్ణం , ఏట్టి చిహ్నములు శ్రీరాముని ద్వారా వింటినో అటువంటి ఆమెను నేను చూసితిని .

జానకీ చాపి తత్ శ్రుత్యా పరం విస్మయమాగతా |
తతశ్శాఖాంతరే లీనం దృష్ట్యా చలిత మానసా ||
వేష్ణీతార్పునవస్తుం తం విద్యుత్ సంఘూత పింగళం ||| १२२ ||

తా ॥ జానకీ దేవి కపివరుని మాటలను విని ఆశ్చర్యపోయెను. కొమ్ముల మధ్య మెరుపు తీగల రాశివలె వ్రకాళించుచున్న వానరుని చూచి సీతాదేవి చలించెను .

నమోస్తు వాచస్పతయే సహజీణే
స్వయంభువే బైవ హుతాశనాయచ ।
అనేన చోక్తం యదిదం మమాగ్రతో
వనోకసా తచ్చ తథాస్తు నాస్యధా ॥ ११३ ॥

తా ॥ " బృహస్పతికి నమస్కారము , మహేంద్రునకు నమస్కారము , బ్రహ్మదేవునకు నమస్కారము , అగ్ని దేవునకు నమస్కారము . ఈ వానరుడు నా ఎదుట పలికిన వచనములు తథ్యము అగుగాక , అస్యధా కాకుండుగాక

సోవ తీర్య ద్యుమాత్ తస్క్రత్ విద్యుతు ప్రతిమాననః ।
వినీత వేషః కృపణః ప్రణిపత్యేవస్యాత్య చ ॥ ११४ ॥

తా ॥ ఎర్పని ముఖముగలవాడు , సముచితమైన వేషము ధరించినవాడు , సీతాదేవి దుఃఖము చూచి చలించినవాడును అగు హనుమంతుడు శింశుపా వృక్షము నించి దిగి ఆమెను సమీపించి నమస్కారించెను .

తామబ్రవీన్ మహాతేజా హనుమాన్ మారుతాత్మజః ।
శిరస్యంజలిమధాయ సీతాం మధురయాగిరా ॥ ११५ ॥
కా త్వం భవసి రుద్రాణాం మరుతాం వా వరానసే ।
వసూనాం వా వరారోహే దేవతా ప్రతిభాసి మే ॥ ११६ ॥

తా ॥ ఓ! వరాననా ! నీవు రుద్రగణములకుగాని , మరుద్రగణములకు గాని , వసుగణములకు గాని చెందిన దానవా ? నాకు ఓక దేవతవలె కనిపించుచున్నావు. నీపెవరవు ?

సీతా త్వమసి భద్రం తే తన్న మాచక్ష్య పృచ్ఛతః ।
యథా హా తవ దైస్యం రూపం చాష్టతి మానుషమ్ ॥
తపసా చాన్వితో వేషః త్వం రామవహిషీ ధ్వనమ్ ॥ ११७ ॥

తా ॥ సీతాదేవి నీవే అయినచో నీకు శుభమగుగాక , దయతో నాకు తెలుపుము . నీ లోకోత్తర రూపమును , దైస్యస్థితిని , తాపస వేషమును బట్టి చూచినచో నీవు నిజముగా శ్రీరాముని పట్టమహిషీ అని నా విస్యాసము .

సా తస్య వచనం శ్రుత్యా రామకీర్తన హర్షితా ।
ఉవాచ వాక్యం పైదేహీ హనుమంతం ద్యుమాశ్రితమ్ ॥ ११८ ॥

తా ॥ సీతాదేవి హనుమంతుని మాటలువిని , అతడి రామకీర్తనకు హర్షితురాలయ్యను . చెట్టుక్రిందకు దిగిన హనుమంతునితో ఇట్లునెను .

దుహితా జనకస్యాహం షైదేహస్య మహాత్మనః ।
సీతేతి నామ నామ్యాహం భార్య రామస్య ధీమతః ॥ १७ ॥

తా ॥ నేను మహానుభావుడు , విదేహ ప్రభువు అయిన జనక మహారాజు యొక్క పుత్రుకను నన్ను సీత ఆందురు . నేను ధీమంతుడైన శ్రీరామునికి భార్యను .

వసతో దండకారణ్యే తస్యాహమమితోజసః ।
రక్షసా పహృతా భార్య రావణేన దురాత్మనా ॥ १८ ॥

తా ॥ మేము దండకారణ్యములో నివసించునపుడు నన్ను దుష్టరాక్షసుడైన రావణుడు అపహరించి ఇచటికి తీసుకువచ్చెను.

ద్వ్యా మాసా తేన మే కాలే జీవితానుగ్రహః కృతః ।
ఉఽర్ధ్వం ద్వ్యాభ్యం తు మాసాభ్యం తతస్యష్ట్యామి జీవితమ్ ॥ १९ ॥

తా ॥ రావణుడు నాకు రెండు మాసములు గడువు పెట్టినాడు . గడువు ముగియగానే నేను ప్రాణ త్యాగము చేసెదను .

తస్యాష్టద్వచనం శ్శుత్వా హనుమాన్ హరియూధః ।
దుఃఖాద్యఃఖాభిభూతాయః సాంత్యముత్తరమబ్రవీత్ ॥ १३ ॥

తా ॥ వానరశ్రీమృడైన హనుమంతుడు దుఃఖముతో క్రూరిపోవుచున్న సీతాదేవి వచనములు విని ఆమెను ఓదార్పుచూ ఇటుల పలికను .

అహం రామస్య సందేశాత్ దేవీ దూతస్తవాగతః ।
షైదేహి కుశలీ రామః త్యాం చ కౌశలమబ్రవీత్ ॥ १३ ॥

తా ॥ ఓ! జానకీదేవి నేను శ్రీరాముని దూతను . ఆ స్వామి సందేశముతో నీ కడకు వచ్చితిని శ్రీరాముడు కుశలముగా వున్నాడు. నీ కుశలములను అడిగినాడు .

తయా సమాగతే తస్మైన్ ప్రీతిరుత్వాదితాధ్యుతా ।
పరస్పరేణ చాలాపం విశ్వస్తో తో ప్రవక్తతు: ॥ १४ ॥

తా ॥ శ్రీరాముని దూతగా వచ్చిన హనుమంతునిపై సీతాదేవికి పూర్తిగా నమ్మకము ఏర్పడెను . వారిద్దరూ పరమ విశ్వసముతో సంభాషింపసాగిరి

పృచ్ఛామి త్యాం హరిశ్శేష్టో ప్రియా రామకథా హి మే ।
గుణాన్ రామస్య కథయ ప్రియస్య మమ వానర ॥ १५ ॥

తా ॥ కపివరా ! హరిశ్రేష్టా ! నాకు ప్రియమైన రామకథను వినిపింపుము. ఓ! వానరా ! నాకు ప్రియమైన రాముని గుణములను గురించి తెలుపుము .

శ్రీత్రామకూతై ర్యవసైః తదా తాం సంపుష్పర్భయత్ | १३६ ||

తా ॥ అప్పడు హనుమంతుడు వినుటకు ఇంపగు వచనములతో సంతోషము కలుగునట్లు ఇట్లు పలికెను.

ఆదిత్య ఇవ తేజస్సీ లోకాంతశ్శశీ యథా ।
రాజు సర్వస్య లోకస్య దేవో వైశ్రవణో యథా ॥ १३६ ॥
విక్రమోపన్మశ్చ యథా విష్ణుర్మహాయశా : ।
సత్యవాదీ మధురవాక్ దేవో వాచస్యతిర్యథా ॥ १३७ ॥
రూపవాన్ సుభగ్సీమాన్ కందర్పు ఇవ మూర్తిమాన్ ।
స్థానకోధః ప్రహర్తా చ శ్రీపైస్టో లోకే మహారథః ॥
బాహుచ్ఛాయామవష్టభ్యో యస్య లోకో మహాత్మనః ॥ १३८ ॥

తా ॥ శ్రీరామచందుడు తేజస్సునందు సూర్యుడు . లోకమునకు ఆహారముకలిగించుటలో చందుడు . సకల లోకాధిపత్యములో కుబేరుడు . పరాక్రమ షైథిలమున విష్ణువు . సత్యముగా మధురముగా మాటల్లాడుటలో సాక్షాత్తు బృహస్పతియే . అతడు రమణీయ రూప సౌభాగ్యము కలవాడు . మహాతేజశాలి . మధురాకృతిలో మన్మథుడు . నిందింపదగిన వారి యెడ అనుష్టాన సమయమున కోపము చూపించువాడు . సర్వలోకములలో శ్రేష్ఠుడు . శ్రీరాముని బాహుచ్ఛాయలలో లోకము మనుగడ సాగించును .

తేనాహం ప్రేషితో దూతః త్వత్సకాశమిహాగతః ।
తద్వియోగేన దుఃఖార్తః స త్వం కాశలమబ్రవీత్ | १३९ ||

తా ॥ అట్టి స్వామి పంపగా నేను దూతగా నీకడకు వచ్చితిని . నీ ఎడబాటుకి కారణముగా శ్రీరాముడు దుఃఖితుడైవున్నాడు . నీ కుశలములు అడిగెను .

తాం తు రామకథాం శ్శుత్యై షైదీహి వానరర్భభాత్ |
ఉవాచ వచనం సాంత్వం ఇదం మధురయాగిరా ॥ १४० ॥

తా ॥ సీతాదేవి వానరశ్రేష్ఠుడైన హనుమంతునిద్వారా శ్రీరాముని కథను విని శాంతస్వరముతో మధురవచనములతో ఇట్లు పలికెను .

క్వి తే రామేణ సంసర్గః కథం జానాసి లక్ష్మణమ్ ।
వానరాణామ్ నరాణాం చ కథమాసీత్ సమాగమః ॥ १४१ ॥

తా ॥ నీకు శ్రీరామునితో పరిచయము ఏట్లు ఏర్పడినది ? . లక్ష్మణుని ఏవిధముగా ఎరుగుదువు . నరవానరుల సమాగము జరిగిన తీరు ఏమి ?

యాని రామస్య లింగాని లక్ష్మణస్య చ వానర |
తాని భూయస్పమాచక్ష్య న మాం శోకస్పమా విశిత్ | ॥ १४२ ॥

తా ॥ రామలక్ష్మణుల చిహ్నములు ఎట్టివి వాటిని పూర్తిగా వివరింపుము . వాటిని వినుటవలన నా శోకము తొలగును.

**ఏవముక్తస్తు ఖైదేష్యౌ హనుమాన్ మారుతాత్మజః ।
తతో రామం యథా తత్యం ఆఖ్యాతు ముపచక్రమీ ॥ १४ ॥**

తా ॥ సీతాదేవి ఇట్లునగా మారుతాత్మజుడగు హనుమంతుడు శ్రీరాముని తత్యమును యథాతథముగా వివరించుటకు ఉపక్రమించెను .

**రామః కమలపత్రాత్మః సర్వ సత్య మనోహరః ।
రూపదాత్మిణ్య సంపన్ము ప్రసూతి జనకాత్మజీ ॥ १५ ॥**

తా ॥ ఓ ! జానకీ ! శ్రీరాముడు కమలపత్రమువంటి కన్ములుగలవాడు , సర్వ ప్రాణులకు ఆనందము కలగించువాడు , పుట్టుక్తోనే అతడు చక్కని దేహసౌందర్యము గుణసంపదయు గలవాడు

**తేజసాదిత్య సంకాశః క్షమయా పృథివీ సమః ।
బృహస్పతిసమో బుద్ధాయ యశసా వాసవోపమః ॥ १६ ॥**

తా ॥ ఆయన తేజస్సులో సూర్యునివంటివాడు. సహానుమందు భూమితో సమానుడు , బుద్ధియందు బృహస్పతి ! . యశస్సుచే దేవీందుడు ! .

**రక్షితా జీవలోకస్య స్వజనస్యభిరక్షితా ।
రక్షితా స్వస్య వృత్తస్య ధర్మస్య చ పరంతప ॥ १७ ॥**

తా ॥ సర్వప్రాణులకు సంరక్షకుడు . విషేషముగా తనను ఆశ్రయించువారిని పరిరక్షించువాడు, ధర్మమును ధర్మప్రవర్తనను రక్షించువాడు.

**రామోభామిని లోకస్య చాతుర్వర్ణస్య రక్షితా ।
మర్యాదానాంచ లోకస్య కర్తా కారయతా చ సః ॥ १८ ॥**

తా ॥ అతడు నాలుగు వర్ణములవారిని రక్షించువాడు. లోకమర్యాదలను తాను పాటించుచూ, ఇతరులచే పాటింపచేయువాడు.

**అర్పిష్టా నర్పితోత్యర్థం బ్రహ్మచర్య ప్రతీ స్థితః ।
సాధూనాం ముపకారజ్ఞ్యః ప్రచారజ్ఞ్యశ్చ కర్మణామ్ ॥ १९ ॥**

తా ॥ సర్వలోకములకు అత్యంత పూజ్యాడు. బ్రహ్మచర్య ప్రతము పాటించువాడు. సాధు పురుషులు ఒనర్పు ఉపకారములను మరవని వ్యవహారజ్ఞాన సంపన్ముడు , లోకకల్యాణముకై కర్మలను ఆచరించువాడు

రాజవిద్య వినీతశ్చ బ్రహ్మణానాముపాసితా ।
శ్రుతవాన్ శీలసంపన్మో వినీతశ్చ పరంతపః ॥ १४० ॥

తా ॥ రాజ విద్య కుశలుడు , బ్రహ్మణులను ఆదరించువాడు. సర్వవిద్య పారంగతుడు . సదాచార సంపన్ముడు. వినయ శోభితుడు. శత్రు భయంకరుడు.

యజుర్వేద వినీతశ్చ వేదవిద్యిస్పుష్టాజితః ।
ధనుర్వేదేచ వేదేషు వేదాంగేషు చ నిషీతః ॥ १४१ ॥

తా ॥ యజుర్వేదమునందు పారంగతుడు . ధనుర్వేదము తదితర వేదములు తెలిసినవాడు. వేదములు తెలిసిన వారిచే పూజింపబడువాడు.

సత్యధర్మపరశ్శ్రమాన్ సంగ్రహముగ్రహీ రతః ।
దేశకాల విభాగజ్ఞ్యః సర్వలోక ప్రియం వదః ॥ १४२ ॥

తా ॥ శ్రీరాముడు సకలైక్యర్థ సంపన్ముడు. సత్యభాషణమునందు ధర్మాచరణమునందు నిరతుడు.
ధర్మమార్గమున ధనమునార్జించి పాత్రులకు దానము చేయువాడు.

భూతా చ తష్ణ్య ఛైవమాత్రః సౌమిత్రి రపరాజితః ।
అనురాగేణ రూపేణ గుణైకైవ తథావిథః ॥ १४३ ॥

తా ॥ శ్రీరాముని సోదరుడైన లక్ష్మణుడు ఇద్దరు తల్లుల ముద్దుల కొడుకు. అతడు అనురాగముచేతన రూపగుణములచేతను పూర్తిగా రామునివంటివాడే.

విచిన్యంతో మహీం కృతాస్మి అస్మాభి రభి సంగతో ।
త్వామీవ మార్గమాశో తో విచరంతో వసుంధరామ్ ॥ १४४ ॥

తా ॥ ఆ సోదరులిద్దరూ నిన్ను భూతలమంతా పెదుకుచూ , వసుంధర అంతా పూర్తిగా తిరుగుచూ మాసమీపమునకు వచ్చిరి.

రామసుగ్రీవయోరైక్యం దేవీషం సమజాయత ।
హానూమంతం చ మాం విద్ధి తయోర్వ్యాత మిహోగతం ॥ १४५ ॥

తా ॥ ఈ విధముగా రామ సుగ్రీవుల మైత్రి బలపడేను. నా పీరు హానుమంతుడు. నేను వారి దూతగా ఇచ్చటికి వచ్చితిని.

విశ్వసార్థం తు వైదేహి భర్తరుక్తా మయా గుణాః ।
అచిరాద్రాఘువో దేవీ త్వామితో నయతానహే ॥ १४६ ॥

తా ॥ పవిత్రరాత్రేన షైదేహీ ! నీవు విశ్వసించుటకై నీ భర్త అయిన శ్రీరాముని గుణములు తెలిపితిని. ఓ! దేవీ త్వరలోనే శ్రీరాముడు నిన్ను ఇచటినుంచి తీసుకొని పోగలడు

ఏవం విశ్వసితా సీతా హీతుభిక్షుకర్మితా ।
ఉపవస్తైనై రభిజ్ఞానైః దూతం తమవ గచ్ఛతి ॥ १४ ॥

తా ॥ శోకముచే కృశించిన సీతాదేవి హానుమంతుని చెప్పిన వాక్యములతో అతనిని విశ్వసించెను తగిన నిదర్శనములతో అతనిని రాముని దూతగా భావించెను

అతులం చ గతా హర్షం ప్రహర్షేణా చ జానకీ ।
సేత్రుభ్యం వక్తపజ్ఞుభ్యం ముమోచానందజం జలమ్ ॥ १५ ॥

తా ॥ అప్పడు జానకీదేవి అంతులేని సంతోషము పొందెను. ఆ సంతోషములో అందమైన ఆమె కనులనుండి ఆనందాశ్చర్మలు స్పచ్చించెను.

వానరోహం మహాభాగీ దూతో రామస్య ధీమతః ।
రామానాంకితం చేదం పశ్య దేవ్యంగుళీయకమ్ ॥ १६ ॥

తా ॥ ఓ ! మహాభాగ్యశాలీ నేను వానరుడను . ప్రజ్ఞాశాలి అయిన శ్రీరాముని దూతను శ్రీరామనామాంకిత అయిన ఈ వుంగరము చూడుము

ఇత్యుక్త్వం ప్రదదౌ తస్యే సీతార్థమై వానరోత్తమః ।
గృహీత్వా ప్రేత్యమాణా సా భర్తుః కరవిభూషణం ॥
భర్తారమివ సంప్రాప్తా జానకీ ముదితా భవీత్ ॥ १७ ॥

తా ॥ కపివరుడు ఇట్లు పలికి సీతాదేవికి అంగుళీయకము సమర్పించెను. జానకీదేవి ఆ కరవిభూషణమగు అంగుళీయకుము తీసుకొని , ప్రేత్తించి, భర్తను పొందిన దానివలె మహా అనంద భరితురాలయ్యను

తతస్మా ప్రమత్తి బాలా భర్తు) సందేశ హర్షితా ।
పరితుష్టా ప్రియం కృత్వా ప్రుశంస మహాకపిమ్ ॥ १८ ॥

తా ॥ సీతాదేవి తన భర్త సందేశ ప్రాప్తిచే సంతోషముతో పొంగిపోయినది . ప్రియ వచనములతో సమ్మానించుచూ ఆమె కపివరుని ప్రశంసించెను .

విక్రంతస్త్వం సమర్థస్త్వం ప్రాజ్ఞస్త్వం వానరోత్తమః ।
యేసేదం రాక్షసపదం త్వయేకైన ప్రథర్షితమ్ ॥ १९ ॥

తా ॥ వానరోత్తమా ! నీవు విక్రంతుడవు , సమర్థుడవు , పరమ ప్రాజ్ఞుడవు . అందువలననే నీవు ఒంటరిగా రాక్షసరాజుల రాజధాని ప్రవేశింప గలగితిని.

దిష్టోయ కుశలీ రామో ధర్మాత్మా సత్యసంగరః ।
లక్ష్మణాశ్చ మహాతేజః సుమిత్రనందవర్ధనః ॥ १६३ ॥

తా ॥ సత్య పరాక్రముడు ధర్మాత్ముడు అయిన శ్రీరాముడు , సుమిత్రనందవర్ధనుడు మహాతేజశాలి అయిన లక్ష్మణుడు క్షీమముగా వుండుట నా ఆదృష్టమే !

కుశలీ యది కాకుత్ స్థః కిం ను సాగర మేఖలామ్ |
మహిమ దహతి కోవేన యుగాంతాగ్నిరివోధితః ॥ १६४ ॥

తా ॥ శ్రీరాముడు కృద్భుదైనబో షైకగసిన ప్రశయాగ్ని జ్యాలల వలె సాగరమే హద్దుగాగల సమస్త భూమండలము దహించివేయగల సమర్థుడు. అయిననూ అట్లొందుకు చేయుటలేదు

ధర్మావదేశాత్ త్యజతశ్చ రాజ్యం
మాం చాప్యరణ్యం నయతః పదాతిం |
నాసిద్వ్యధా యస్య నభిర్మళోకః
కశ్చిత్ స దైర్యం హృదయే కరోతి ॥ १६५ ॥

తా ॥ ధర్మముపాలించుటకై రాజ్యము త్యజించు నపుడుగాని , నన్ను నడిపించుచూ అరణ్యము తీసుకువచ్చినపుడు కాని ఆయన భయపడలేదు . వ్యధ చందలేదు . శోకమునకు గురి కాలేదు ఇపుడుకూడా దైర్యముతో వున్నారుగదా ?

సీతాయా వచనం శ్రుత్యా మారుతిర్పిమ విక్రమః |
శిరస్యంజలి మాధాయ వాక్యముత్తరమబ్రవీత్ ॥ १६६ ॥

తా ॥ జానకీదేవి పలికిన మృదుమధుర వచనములను విని , మహాపరాక్రమశాలి అయిన మారుతి , వినముడై , శిరస్యతో అంజలి ఘుటించి ఇట్లు పుత్తరమిచ్చెను.

శ్రుత్యైవ తు వచో మహ్యం త్స్తిపుష్టిప్యతి రాఘువః |
చమూం ప్రకర్షన్ మహాతీం హర్యైక్షగణ సంకులామ్ ॥ १६७ ॥

తా ॥ నా వచనములు విన్నంతనే రాఘువుడు శీఘ్రముగా వానరభల్యాక గణములతోగూడిన మహాషైన్యమును పెంట తీసుకొని రాగలుడు .

స దేవీ నిత్యం పరితప్యమానః
త్యామేవ సీతేత్యభిభాషమాణః |
ధృతవృతో రాజసుతో మహాత్మా
తపైవ లాభాయ కృతప్రయత్నః ॥ १६८ ॥

తా ॥ ఓ! దేవీ నిత్యమూ సీతా సీతా అని పలవరిస్తూ రాజసుతుడు మహాత్ముడు అ శ్రీరాముడు నీకై తపించున్నాడు. నిన్ను పొందుటకై ధృడమైన నియమములను పాటించున్నాడు .

సీతా తద్వచనం శుత్యా పూర్ణచంద్ర నిభావనా ।
హనుమంతమువాచేదం ధర్మర్థసహితం వచః ॥ १६८ ॥

తా ॥ హనుమంతునిద్వారా శ్రీరామచందుని కుశల సమాచారము వినినంతనే సీతాదేవి ముఖము నిండుచందుని శోభలను వెదజల్లి , హనుమంతునితో ధర్మర్థసమైతములైన అర్థవంతములైన వాక్యములతో ఇట్లు పలికను.

స వాచ్యస్పంత్యరస్వేతి యావదేవ న పూర్ణతే ।
అయం సంవత్సరః కాలః తావద్దీ మమ జీవితమ్ ॥
వర్తతే దశమో మాసో ద్వౌ తు శేషా ప్లవంగమ ॥ १६९ ॥

తా ॥ ఓ! వానరోత్తమా! దుష్టుడైన రావణుడు నాకు ఓక సంవత్సరము కాలముగడువు పెట్టేను . ఆ సంవత్సరములో పదియప నెల గడుచున్నది . ఇక రెండు మాసములు మాత్రమే మిగిలి వున్నవి.

స మే హరిశ్రీష్ట స లక్ష్మణంపతిం
స యూధపం క్రీపమిహోపాధయ ।
చిరాయ రామం ప్రతి శోకకర్మితాం
కురుష్మాం వానరముఖ్య హర్షితామ్ ॥ १७० ॥

తా ॥ కావున కపివరా! లక్ష్మణునితో వానరసమాహముతో గూడియున్న నా స్వామిని పెంటనే ఇచటికి తీసుకురమ్ము చాలాకాలమునుండి శ్రీరామునికోసము శోకములో వున్నదానను. తోడ్చొనివచ్చి నాకు ఆనందము కూర్చుము.

తతస్స కపిశార్యాలః తేన వాక్యేన హర్షితః ।
సీతామువాచ తచ్చుత్యా వాక్యం వాక్య విశారదః ॥
అభిజ్ఞానం ప్రయచ్చ త్వం జానీయద్రఘువో హి యత్ ॥ १७१ ॥

తా ॥ అంతట హనుమంతుడు యుక్తి యుక్తములైన సీతాదేవి వచనములను విని హర్షితుడయ్యెను. అనంతరము మాటనేర్చిరి అయిన హనుమంతుడు ఆమెతో ఇట్లు పలికను. "అమ్మా! శ్రీరాముడు గుర్తింపగల ఆనవాలు ఒకటి ఇమ్ము"

ఏవముక్త హనుమతా సీతా సురసుతోపమా ।
ఉవాచ వచనం మందంభాష్పవ్రగ్రథితాక్షరమ్ ॥ १७२ ॥

తా ॥ హనుమంతుని వచనములను వినిన పిమ్మిటు , దేవతలతో సమానమైన సీతాదేవి కన్నీరు పేట్లుచూ మెల్లగా ఇట్లు పలికను.

ఇదం శ్రీష్టమభిజ్ఞానం బూయాః త్వం తు మమ ప్రియమ్ ।
శైలస్య చిత్రకూటస్య పాదే పూర్వోత్తరే పురా ॥ १७३ ॥

తా ॥ నా స్వామికి గుర్తుగా శ్రీష్టమైన ఈ కథను తెలుపుము. చిత్ర కూట పర్వతమునకు ఈశాస్య భాగమున ఒక ఉప పర్వతముగలదు

తాపసాత్మమవాసిన్యః ప్రేజ్ఞమూలఫలోదకే ।
తస్మైన్ సిద్ధాశ్రమే దేశే మందాకిన్యః హ్యదూరతః ॥ १६ ॥

తా ॥ ఆ ప్రదేశమున మందాకినీ నది సమీపమున ఒక సిద్ధాశ్రమము, అందులో నేను తాపసాత్మమవాసినిగా పున్నపుడు జరిగిన వృత్తాంతము.

తతో మాంస సమాయుక్తో వాయసః పర్వతుండయత్ ।
తమహం లోష్టముద్యమ్య వారయామి స్నే వాయస్మ ॥ १७ ॥

తా ॥ అప్పడు ఒక కాకిపచ్చి మాంసమునకు ఆశపడి నాస్తనముల మధ్య తన ముక్కుతో పొడిచెను. దానిని నేను మట్టిబెడ్డుతో వారించితిని.

భాష్పపూర్ణముఖీ మందం చక్కుపీ పరిమార్జుతీ ।
లక్షీతాహం త్వయానాథ వాయసేన ప్రకోపితా ॥ १८ ॥

తా ॥ ఆ కారణముచేత నా కన్ములలో నీరు నిండెను. మెల్లగా ఆ ఆశపులు తుడుచుకొనుచున్న నన్న నీపు మాచితిని

తతస్మైన్ మహాబాహుః కోపసంవర్తితేత్కణః ।
వాయసే కృతవాన్ కురూం మతిం మతిమతాం వరః ॥ १९ ॥

తా ॥ అప్పుడు మహాబాహు అయిన శ్రీరాముడు కోపముతో కాకిని గట్టిగా శిక్షించుటకై నిర్ణయము తీసుకొనెను

స దర్శం సంస్తరాద్గుహ్య బ్రహ్మైణాస్తేణ యోజయత్ ।
స దీప్త ఇవ కాలాగ్నిః జబ్యాలాభిముఖో ద్వ్యజమ్ ॥ २० ॥

తా ॥ అప్పుడు ఒక దర్శను తీసుకొని దానిని బ్రహ్మస్తముగా అభిమంత్రించెను. ఆ బ్రహ్మస్తము ప్రశయాగ్నివలె ఆ పక్షి యెదుట మంటలను ఎగజిమ్మెను.

మత్యుతే కాకమాత్మే తు బ్రహ్మస్తం సముదీరితమ్ ।
కస్మాద్యో మా హరత్ త్వత్తః క్షమనే తం మహీపతే ॥ २१ ॥

తా ॥ నా కొరకై ఒక కాకిపై బ్రహ్మస్తమునే ప్రయాగించిన స్వామి నన్న అఫహరించిన ఈ రావణుని హతమార్పుటకు ఉపేష్ఠించుటకు కారణమేమి?

షైదేహ్య వచనం శ్రుత్యా కరుణాం సా శ్రుభాషితమ్ ।
అధాబ్రవీన్ మహాతేజా హనుమాన్ మారుతాత్మజః ॥ २२ ॥

తతో వస్తుగతం ముక్కాన్ దివ్యం చూడామణిం శుభమ్ ।
ప్రదేయో రాఘువాయేతి సీతా హనుమతే ధదో ॥ १०४ ॥

తా ॥ అనంతరము సీతాదేవి తన కొంగుముడి విష్ణు శుభప్రదమైన చూడామణిని దీసి రామునకు సమర్పించమని హనుమంతునికి ఇచ్చేను.

తా ॥ కన్నిరుగార్చుచూ పైదేహి జాలుగొలుపునట్టి చెప్పినమాటలు విని మహాతేజోవంతుడు , వాయుసుతుడు అఱున హనుమంతుడు ఇట్లు పరికెను.

త్వచ్ఛోకవిముఖో రామో దేవి సత్యేన మే శహే ।
రామే దుఃఖాభిపస్నే చ లక్ష్మణః పరితప్యతే గరా ॥

తా ॥ శ్రీరాముడు నీ యెడబాటువలన కలిగిన దుఃఖముతో నిస్సే తలుచుకోసుచూ ఇతర విషయముల మీద విముఖుడై పున్నాడు. దుఃఖములో పున్న శ్రీరాముని చూచి లక్ష్మణస్వామి పడుచున్న పరితాపమునకు మీరలేదు.

ఉంచ శోక సంతప్తా హనుమంతం ఘషంగమమ్ ।
ఇదం బూయాళ్ళ మే నాథం శూరం రామం పునః పునః ॥
జీవితం ధారయిప్యామి మాసం దశరథాత్మజ ॥॥ గరం ॥
ఉంచ మాసాన్నజీవేయం సత్యేనాహం బ్రవీమితే ।
త్రు తు మర్మసి వీర త్వం పాతాళాదివ కాశికిమ్ ॥ గరం ॥

తా ॥ శోకములో మునిగిపున్న సీతాదేవి హనుమంతునితో ఇట్లునెను . "మహావీరుడైన శ్రీరామునకు పదే పదే ఈ విషయము నోక్కి చెప్పుము. " ఓ దశరథాత్మజా ! ఒక మాసమువరకు నేను ప్రాణములతో జీవింతును నెలముగిసిన పిమ్మటు నేను బ్రతికియుండను. పాతాళము నుంచి ఇంద్రుని ఇశ్వర్యము విష్ణువు కాపాడేనట్లు నీవే నన్న రక్షింపగలవు".

తతో వస్తుగతం ముక్కాయి దివ్యం చూడామణిం శుభమ్ ।
ప్రదేయో రాఘువాయేతి సీతా హనుమతే ధదౌ ॥ గరం ॥

తా ॥ అనంతరము సీతాదేవి తన కొంగుముడి విప్పి శుభప్రదమైన చూడామణిని దీసి రామునకు సమర్పింపమని హనుమంతునికి ఇచ్చేను.

సీతాయా వచనం శ్రుత్యా హనుమాన్ మారుతాత్మజః ।
శిరశ్యంజలిమాధాయ వాక్యమత్తరమబ్రవీత్ ॥ గరం ॥

తా ॥ సీతమాటలువిని వాయుసుతుడైన హనుమంతుడు శిరస్సుతో అంజలిఫుటించి ఇట్లు సమాధానమిచ్చేను.

స గణం రావణం హత్యా రాఘువో రఘునందనః ।
త్వామూదాయ వరారోహి స్వపురం ప్రతి యాస్యతే ॥ గరం ॥

తా ॥ ఓ దేవీ రఘునందనుడు అగు రాఘువుడు సపరివారముగా రావణుని హతమార్పి నిన్న తీసుకొని తన నగరమునకు చేరగలడు.

శ్రుత్యా తు వచనం తస్య వాయుసూహోర్మహాత్మనః ।
ఉంచాత్మహితం వాక్యం సీతా సురసుతోపమా ॥ గరం ॥

తా ॥ మహాత్ముడైన హనుమంతుని మాటలిని దేవతలతో సమానరాలైన సీతాదేవి హితకరమైన వాక్యములతో ఇట్లుపలికెను

త్వం దృష్టి ప్రియవక్తారం సంపూజ్యమి వాసర ।
అర్థ సంజాత సస్వీవ వృష్టిం ప్రాప్త వసుంధరా ॥ १८ ॥

తా ॥ నిన్నమాసి , సగము పెరిగిన మొక్కలమీద కురుశిన వర్షము ఎటుల పైరుని వికసింపచేయునో అటులనే నాకు సంతోషమగు చున్నది.

ఇమం చ తీవ్రం మమళోకవీగం
రక్షోభిరేభిః పరిభర్తునంద ।
బుర్యాస్త రామస్య గతస్సమీపం
శివశృతే ధ్వాస్త హరిప్రవీర ॥ १९ ॥

తా ॥ ఓ హనుమంతుడా! నీవు రామసన్నిధికింగి , తీవ్రమైనదియు , అంతలేనిదియు అగు నా ఈ వేదనను , రాక్షసమూకలు నన్ను భయపెట్టు తీరును , ఆయనకు వివరింపుము. నీ ప్రయాణము హయిగా కొనసాగుగాక.

స రాజపుత్ర్యప్రతివీదితార్థః
కపిః కృతార్థః పరిహృష్టచేతాః ।
అల్పావళిషం ప్రసమీక్ష్య కార్యం
దిశం హృదిచీం మనసా జగామ ॥ २० ॥

తా ॥ హనుమంతుడు రాజకుమారిఅయిన సీతాదేవి సందేశముని అందుకొని కృతార్థుడై సంతోషపడెను. పిమ్మటు మిగిలిన కార్యము గురించి ఆలోచించి ఉత్తర దిశగా పోవుటకు సంకల్పించెను

అల్పశీష మిదం కార్యం దృష్టియమసితేక్షణా ।
శ్రీనపాయానతికమ్య చతుర్ధ ఇహ దృశ్యతే ॥ २१ ॥

తా ॥ " సీతాదేవిని దర్శించుట " అను కార్యము ముగిసినది. ఇంకను చెయవలసిన కార్యము కొంచెము మిగిలియున్నది . ఇప్పుడు నాలుగు ఉపాయములలో మొదటి మూడింటిని పక్కిపెట్టి నాలోపది అనగా దండోపాయము ఉపయోగించుట యుక్తము.

స తస్య కృత్యార్థపత్తిర్కృహపిః
మహాద్వ్యాలీకం మనసో మహాత్మనః ॥ २३ ॥

తా ॥ అప్పుడు హనుమంతుడు రావణుని మనస్సు అలజడి కలుగునట్టు వనమును భంగపరిచెను

తతః పత్తినివాదేన వృత్తధంగస్యనేన చ ।
బభూవుస్తాస సంభ్రంతాః సర్వే లంకా నివాసినః ॥ २४ ॥

తా ॥ పిమ్మట పత్తుల ఆర్తనాదములనూ , వృక్షములు విరిగిపోవునప్పట పెళపెళారావములను విని లంకానివాసులు భయభూంతులైరి.

రావణస్య సమీవే తు రాక్షస్యై వికృతాననాః ।
విరూపం వానరం భీమం ఆఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ १८ ॥

తా ॥ వికృతాకారముగల రాక్షస స్తులు రావణునికడకి ఏగి విశిష్ట రూపముతో భయంకరముగావున్న వానరుని గురించి తెలుప సాగిరి.

అశోకవనికా మధ్యే రాజన్ భీమవపుః కపిః ।
సీతాయాకృతసంవాదః తిష్ఠత్యమితపిక్రమః ॥ १९ ॥

తా ॥ ఓ! మహారాజా ! భయంకరరూపుడైన ఒక వానరుడు అశోకవనమునకు వచ్చి సీతాదేవితో సంభాషించెను.

తేన త్వద్యుతరూపేణ యత్తత్ తవ మనోహరమ్ ।
నానా మృగగణకీర్ణం ప్రమృష్టం ప్రమదావనమ్ ॥
తస్యైగ్రరూపస్యైగ్ర త్వం దండ మాజ్ఞతు మర్మసి ॥ १९ ॥

తా ॥ అతడు అమిత పరాక్రమశాలి. నీకు ఇష్టమైన నానామృగములతోనుండి అశోకవనమును అద్భుత రూపముగల వానరుడు ధ్వంసమునర్చును . ఆ వానరుని తీవ్రముగా దండించుటకు నీవు ఆజ్ఞాపింపుము.

అత్మనసదృశాన్ శూరాన్ కింకరాన్ నామ రాక్షసాన్ ।
వ్యాదిదేశ మహాతేజా నిగ్రహార్థం హనూమతః ॥ १९ ॥

తా ॥ మిక్కిలి బలశాలి అయిన రావణుడు తనతో సమానులైన కింకరులకి హనుమంతుని బంధించి తెచ్చుటకై ఆజ్ఞ ఇచ్చెను

హనుమానపి తేజస్సై శ్రీమాన్ పర్వతసర్విభః ।
శ్రీతావావిధ్య లాంగూలం ననాద చ మహాస్వనమ్ ॥ १९ ॥

తా ॥ మహాతేజశాలి పర్వతసదృసుడు అయిన హనుమంతుడు హర్షాతీరీకముతో తన తోకతో నేలపైగొట్టి భయంకరముగా సింహానాదమైనర్చును .

జయత్యతి బలోరామో లక్ష్మణస్య మహాబలః ।
రాజాజయతి సుగ్రీవో రాఘవేణాధిపాలితః ॥ २०० ॥
దాశోహం కోసలేంద్రుస్య రామస్యాక్షిష్ట కర్మణః ।
హనుమాన్ శత్రు షైన్యానాంనిహన్తామారుతాత్మజః ॥ २०१ ॥
న రావణ సహస్రం మే యుద్ధే ప్రతిబలం భవేత్ ।
శిలాభిస్తు ప్రహరతః పాదపైశ్చ సహస్రశః ॥ २०२ ॥

అర్థయిత్వ పురీం లంకాంఖివాద్య చ మైధిలీమ్ |
సమృద్ధార్థో గమిష్యామి మిషతామ్ సర్వరక్షసాం || ७०७ ||

తొ || మహాబలసంపన్నటైన శ్రీరామునకు జయము. మిక్కిలి పరాక్రమశాలి అయిన లక్ష్మీననకు జయము . శ్రీరామునకు విధేయుడైన సుగ్రీవునకు జయము . కోసల ప్రథువైన మహాశారుడైన శ్రీరామునకు దాసుడను . హనుమంతుడను. శత్రు పైశ్యములను రూపుమాపగలవాడను . వేయమంది రావణులైననూ యుద్ధరంగమున నస్సెదిరించి నిలువ జాలరు . వేలకోలదీ రాళ్ళతోను వృక్షములతో నూ లంకాపురిని నాశనమునర్చదను . రాక్షసులందరూ చూచుచుండగనే వచ్చినపని ముగించుకొని జానకీమాతకి నమస్కరించి పెళ్ళదను

స తం పరిషుమాదాయ జఘున రజనీచరాన్ |
స పన్నగమివాదాయ స్నురంతం వినతాసుతః || ७०८ ||

తొ || హనుమంతుడు ఒక గదాయుధమును గ్రహించి రాక్షస వీరులని అవలీలగా హతమార్చను గదియెను చేతబట్టిన హనుమంతుడు ఆకాశమున గరుత్యుంతునివలె విహరించెను.

స రాక్షసానాం నిహతం మహాబలం
నిశమ్యరాజు పరివృత్తులోచనః |
సమాదిదేశాప్రతిమం పరాక్రమే
ప్రహస్తపుత్రం సమరే సుదుర్జయమ్ || ७०९ ||

తొ || రాక్షసబలములన్ని హతమైనట్లు తెలియగనే రావణుడు, సాటిలేని పరాక్రమవంతుడు అగు ప్రహశని కుమారుని హనుమంతునితో తలవడమని ఆజ్ఞాపించెను .

సరోష సంవర్తితతాములోచనః
ప్రహస్తపుత్రే నిహతే మహాబలే |
అమాత్యపుత్రానతివీర్యవిక్రమాన్
సమాదిదేశాశు నిశాచరేశ్వరః || ७१० ||

తొ || ప్రహస్తపుత్రుడు రణములో బలిఅయిపోగా రాక్షసరాజైన రావణుడు రోషముతో గుడ్లురుముచూ మిక్కిలి పరాక్రమము గల అమాత్యపుత్రులను హనుమంతునితో తలవడులకు పంపెను .

సతాన్ ప్రవృద్ధాన్ వినిహత్య రాక్షసాన్
మహాబలశృండపరాక్రమః కపిః |
యుయుత్సురమైః పునరేవ రాక్షషే
తదేవ వీరోభిజగామ తోరణమ్ || ७११ ||

తొ || మహాపరాక్రమశాలిఅయిన హనుమంతుడు మహాయోధులైన రాక్షసులను పరిమార్పి, ఇంకను ఇతర రాక్షసులతో యుద్ధముచేయగోరి మరల ముఖయ్యారము పైకి చేరి ఎదురుచూడసాగెను .

హతాన్ మంత్రిసుతాన్ బుద్ధాయ వాసరేణ మహాత్మనా ।
రావణసంవృతకారః చకార మతిముత్తమామ్ || 108

తా ॥ కపీశ్వరుని చేతులో అమాత్యపుత్రులు హతమారిన విషయము విని రావణుడు తనదిగులు కనపడకుండా గంభీరముగా ఆలోచించెను .

స విరూపాక్షయూపాక్షౌ దుర్ధరం ఛైవ రాక్షసమ్ ।
ప్రహసం భాసకర్ణం చ పంచసేనాగ్రు నాయకాన్ || 109 ||

తా ॥ పిమ్మటు విరూపాక్షుడు , యూపాక్షుడు, దుర్ధరుడు, ప్రహసుడు , భాసకర్ణుడు అను ప్రముఖ సేనానాయకులను దశకంరుడు హనుమంతునితో యుద్ధమొనర్చుటకు ఆజ్యాపించెను

తతః కపిస్తాన్ ధ్వజనీపతీన్ రణే
నిహత్య వీరాన్ సబలాన్ సవాహాన్ ।
తదేవ వీరః పరిగృహ్యతోరణమ్
కృతత్తణః కాల ఇవ ప్రజాక్షయే || 108 ||

తా ॥ ఆ హనుమంతుడు గొప్ప బలశాలరైన సేనాపతులను వారి బలములతోసహ పరిమార్చి వన ముఖద్వారము చేరి ప్రశయకాలమున మృత్యుదేవతవలె ఆతడు ఎదురుచూచు చుండెను

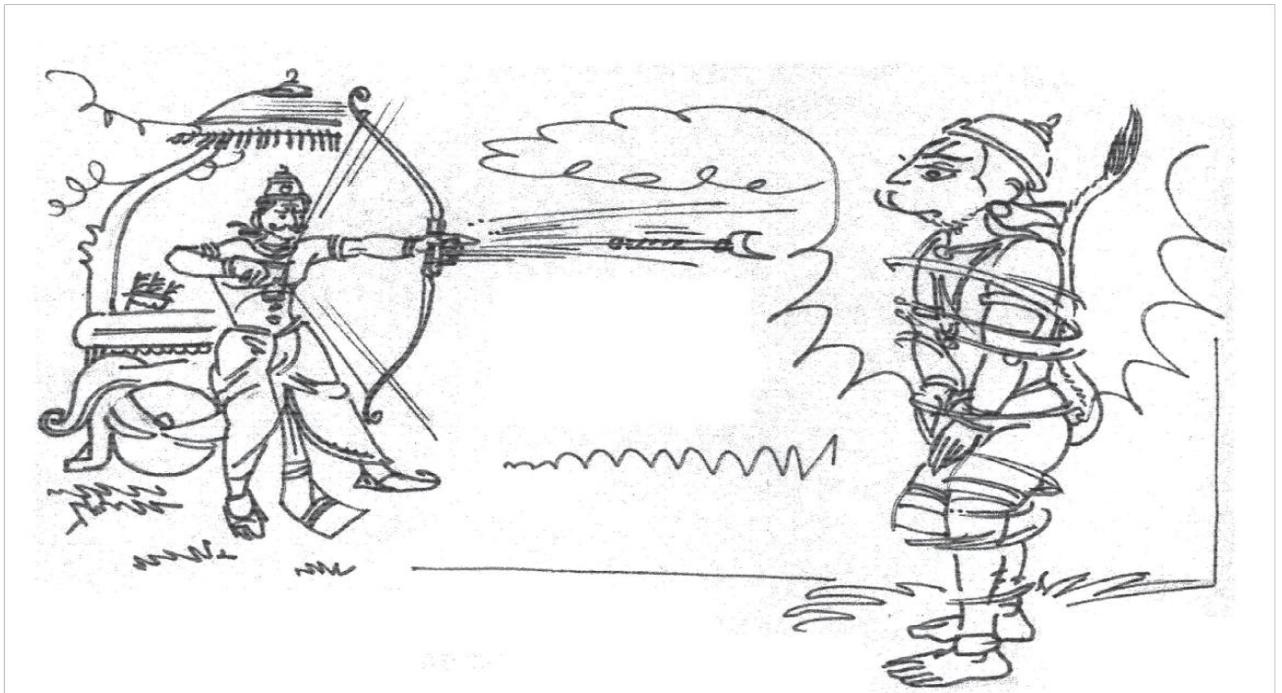
తతస్య రక్షోధిపతిర్మాపోత్మా
హనూమాత్మై నిహతే కుమారే ।
మనస్యమాధాయ తదేంద్రకల్పం
సమాదిదేశీంద్రజితం సరోపమ్ || 109 ||

తా ॥ హనుమంతుని చేతులో అక్షయకుమారుడు నిహతుడు కాగా , రాక్షసరాజు దైర్యము వహించి , దేవేంద్రునితో సమానమైన పరాక్రమముగల ఇంద్రజిత్తును యుద్ధమునకు ఆదేశించుచూ ఇట్లుపలికను .

నానాశస్త్రేశ్ సంగ్రమే వైశారద్యమరిందమః ।
అవశ్యమేవ బోధ్యధ్యం కామ్యశ్చ విజయో రణే || 110 ||

తా ॥ రణారంగమున విజయకాంత్క కలిగివుండుట అవసరము కనక వివిధములగు అస్త్ర ప్రయోగములందు సేర్పు కలిగియుండవలెను . జయము కోసం అన్ని అస్త్రములు స్టూటిలో వుండవలెను .

తతః పితుస్తద్వచనం నిశమ్య
ప్రదత్తిణం దక్షసుతప్రభావః ।
చకార భర్తారమదీనపతో
రణాయవీరః ప్రతిష్ఠన్ బుధిః || 111 ||

‘అవధ్యేయమితి జ్ఞాత్వా తమస్తైషాప్తతత్ప్యవిత్ ।
నిజగ్రహ మహాబాహుః మారుతాత్మమింద్రజిత్ ‘ || ७०४ ||

తా ॥ ఈ మహావీరుని చంపుట అసాధ్యము అని తలచి అస్త్ర రహస్యములు ఎరిగిన ఇంద్రజిత్తు హనుమంతుని బృహ్మస్తముచే బంధించెను .

తా ॥ దివ్య ప్రభావముగల ఇంద్రజిత్తు తండ్రి పలికిన వచనములు విని , యుద్ధముచేయుటకు నిశ్చయించుకొని ప్రభుఅయిన రావణునికి ప్రదక్షిణాహృవ్యకముగా నమస్కరించెను

పానుమతో వీద న రాక్షసోంతరమ్
న మారుతిష్టస్య మహాత్మనోంతరం ।
పరస్పరం నిర్విషా బధూవతుః
సమేత్య తౌ దేవసమాన విక్రమో ॥ १०३ ॥

తా ॥ హనుమంతుని ఎట్లు జయింపవలెనో ఇంద్రజిత్తునకు తెలియకుండెను. ఇంద్రజిత్తును జయించు ఉపాయము హనుమంతునికి తోచకుండెను. దేవతలతో సమానులైన వారిద్దరూ పోరుసల్పుచూ ఒకరిని మరించకరు జయించుటకు అశక్తులుగా పుండెరి.

అవధ్యోయమితి జ్ఞాత్యౌ తమప్తేణాస్తతత్యవిత్ ।
నిజగ్రహా మహాబాహుః మారుతాత్మమింద్రజిత్ ॥ १०४ ॥

తా ॥ ఈ మహావీరుని చంపుట అసాధ్యము అని తలచి అస్త్ర రహస్యములు ఎరిగిన ఇంద్రజిత్తు హనుమంతుని బ్రహ్మస్తుముచే బంధించెను .

సపీర్యమస్తస్య కపిర్యచార్య
పితామహాసుగ్రహమాత్మనశ్చ ।
విమోళశక్తిం పరిచింతయిత్య
పితామహాజ్ఞా మనువర్తతే స్య ॥ १०५ ॥

తా ॥ పితామహుని అసుగ్రహమువలన హనుమంతుడు బ్రహ్మస్తుము యొక్క ప్రభావము తనపై లేదని గుర్తు తెచ్చుకోనెను. బ్రహ్మస్తుమునుండి తప్పించుకొనగల శక్తి వున్నప్పటికిని అతడు బ్రహ్మదేవుని ఆజ్ఞ శిరసావహించెను .

తం మత్తమివ మాతంగం బద్ధం కపివరోత్తమమ్ ।
రాక్షసా రాక్షసేంద్రయ రావణాయ స్యాదేదయన్ ॥ १०६ ॥

తా ॥ బంధింపబడిన హనుమంతుని చూచి రాక్షసులు అశోకవనముని ధ్వంసించినది ఇతడేనని రాక్షసరాజైన రావణునికి నివేదించిరి .

స త్రైః సంపీడ్యమానోపి రక్షోభిర్ఘమవిక్రమైః ।
విస్మయం పరమం గత్య రక్షోధిపమవైత్తతా ॥ १०७ ॥

తా ॥ ఫూరపరాక్రమముగల రాక్షసులు తనను పీడించుచున్నా హనుమంతుడు పరమాశ్వర్యముతో రాక్షసరాజును చూచెను .

అహా రూపమహాదైర్యమ్ అహాసత్యమహాద్యతిః ।
అహా రాక్షసరాజస్య సర్వ లక్షణయుక్తతా ॥ १०८ ॥

తా ॥ అహో! రావణుని రూపము అద్భుతము. దైర్యము నిరుపమానము , సత్యము ప్రశంసార్థము, తేజసు అసదృష్టము . ఈ రాక్షసుడు సర్వలక్షణ శోభితుడు.

యద్యధర్మై న బలవాన్ స్వాదయం రాక్షసేస్వరః ।
స్వాదయం సురలోకస్య సశక్తస్యాపి రక్షితా ॥ १०८ ॥

తా ॥ ఇట్టి అధర్ము చేపట్టనిచ్చ దేవీంద్రునితోగూడిన సురలోకమునకు షైతము, ఈ రావణుడు ప్రభుషైయుండిడివాడు

స రాజా రోషతామృత్సః ప్రహస్తం మంత్రిసత్తమ్ ।
కాలయుక్తమువాచేదమ్ వచోవిపులమర్థవత్ ॥ ११० ॥

తా ॥ కోపముతో కన్నులు ఎర్పగాచేసిన రావణుడు , మంత్రిఅయిన ప్రహుసిని చూచి సందర్భచితములగు మాటలతో ఇట్లు పలికెను.

దురాత్మా పృచ్ఛతామీప కుతః కిం వాస్య కారణమ్ ।
వనభంగిచ కోస్యార్థో రాక్షసీనాంచ తర్జనే ॥ १११ ॥

తా ॥ ఈ దుష్టుడు ఎచటినుంచి వచ్చెను , ఇతని రాకుకు కారణమీమి , వనము నాశనమునర్పటవలనూ రాక్షస స్తులను భయచెట్టుటవలన అతనికి ప్రయోజనమీమి .

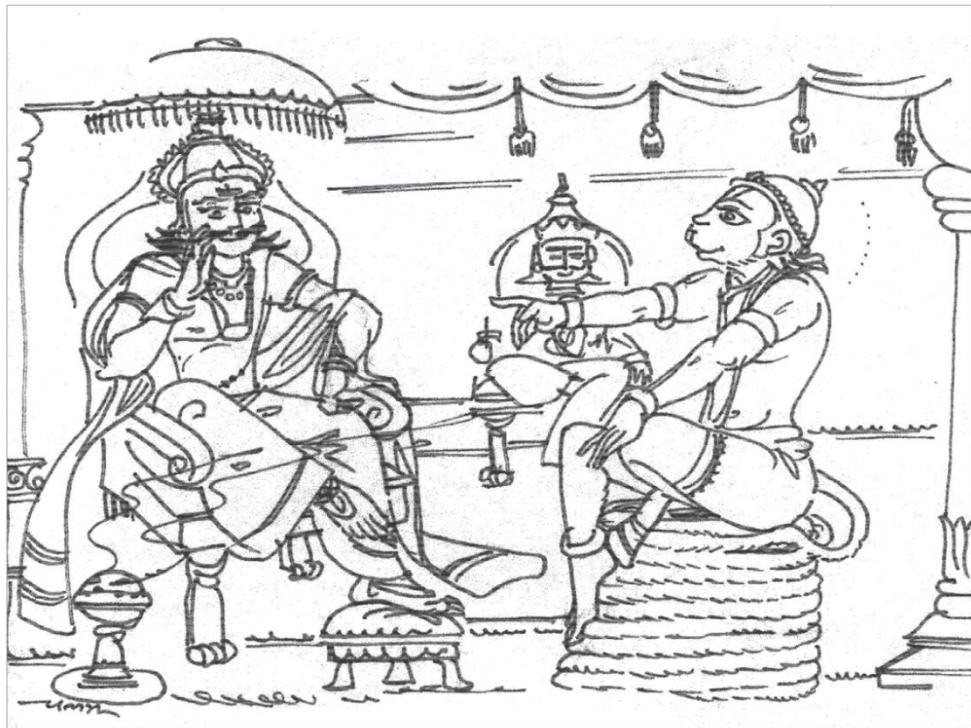
రావణస్య వచః శ్రుత్యా ప్రహస్తో వాక్యమబ్రహ్మిత్ ।
సమాశ్వసిహి భద్రం తే న భీః కార్యా త్వయే కవే ॥ १११ ॥
యది తావత్ త్వమింద్రేణ ప్రేషితో రావణాలయమ్ ।
తత్ప్రమాఖ్యాహి మాధూర్త తే భయం వానర మోక్షసే ॥ ११३ ॥

తా ॥ రావణుని ఆజ్ఞనుఅనుసరించి ప్రహస్తుడిట్లునెను. ఓ వానరా ! నీవు భయపడవలసిన పనిలేదు.నీకు భద్రము అగుగాక. దేవీంద్రుడు నిన్ను లంకాపురికి పంపియున్నచో తెలుపుము. నిర్భయముగా వృండము నిన్ను బంధవిముక్తిని చేసేదము .

తం సమీక్ష్య మహాసత్యం సత్యవాన్ హరిసత్తమః ।
వాక్యమర్థవదవ్యగ్రః తమువాచ దశాననమ్ ॥ ११४ ॥

తా ॥ మహాపరాక్రమముగల హానుమంతుడు మిక్కిలి బలవంతుడైన రావణునిచూచి అర్ధవంతములైన మాటలతో ఇట్లు పలికెను .

సత్యం రాక్షసరాజేంద్రు శృంగావ్య వచనం మమ ।
రామదాసస్య దూతస్య వానరస్య విషేషతః ॥ ११५ ॥
సర్వాన్ లోకాన్ సుసంహార్యో సభూతాన్ స చరాచరాన్ ।
పునరేవ తథా ప్రమ్మం శక్తో రామో మహాయశాః ॥ ११६ ॥

‘సత్యం రాక్షసరాజీంద్రు శృంగార్ప్య వచనం మమ |
రామదాసస్య దూతస్య వానరస్య విమేషతః ‘ || २७ ||

తా ॥ ఓ ! రాక్షసరాజు ! నేను నిజముగా శ్రీరాముని బంటును . దూతను . హానుమంతుడను. నామాటు వినుము .

తా ॥ ఓ ! రాక్షసరాజు ! నేను నిజముగా శ్రీరాముని బంటును . దూతను . హనుమంతుడను . నామాట వినుము . శ్రీరాముడు రుద్రునివలె సమస్త లోకములను సంహరింపగలడు. చరాచరములతో నిండినవాటిని మరల అదేవిధముగా సృష్టింపగలడు .

బ్రహ్మ స్వయంభూ శృతురాననోవా
రుద్రస్తినేతు స్తిపురాంతకోవా |
ఇంద్రో మహేంద్ర స్వరనాయకోవా
త్రాతుమ్ న శక్తా యుధి రామవధ్యమ్ || ७७ ||

తా ॥ సమరమున శ్రీరాముని చేతిలో చిక్కిన వానిని స్వయంభువు చతుర్ముఖుడైన బ్రహ్మగాని, త్రినీత్యుడు త్రిపురాంతకుడైన రుద్రుడుగాని, సురపతి అయిన దేవేంద్రుడుగాని రక్తింపజాలరు.

తస్య తద్వచనం శ్రుత్యా వానరస్య మహాత్మునః |
ఆజ్ఞాపయద్వధం తస్య రావణః క్రోధమూర్ఖుతః || ७८ ||

తా ॥ హనుమంతుడు చెప్పిన మాటలువిని క్రోధితుడైన రావణుడు హనుమంతుని వథించుటకు ఆజ్ఞాపించెను.

నిశ్చితార్థస్తతస్సమ్మాపూజ్య శత్రుజిదగ్రజమ్ |
ఉవాచ హిత మత్యర్థం వాక్యం వాక్య విశారదః || ७९ ||

తా ॥ అంత శత్రువులు జయించినవాడు , మాటలేర్పరియు , చేయగల చేయకూడని విషయములని ఎరింగినవాడును అగు విభీషణుడు , మిక్కిలి హితమైన వాక్యములు సగౌరముగా పలికను .

క్షమస్య రోషం త్యజ రాక్షసీంద్ర
ప్రసీద మద్వాక్య మిదం శృంఘవ్ |
వధం న కుర్వయి పరావరజ్యః
దూతస్యసంతో వసుధాధిపేంద్రః || ७३ ||

తా ॥ ఓ! రాక్షసరాజు! క్షమింపుము. కోపమువీడుము . ప్రసన్నుడవు కమ్ము. దయయుంచి నేను చెప్పబోపు వచనములను వినుము. మంచి చెడూ ఎరిగిన సజ్జనులు దూతలను వథింపరు.

తస్య తద్వచనం శ్రుత్యా దశగ్రీవో మహాబలః |
దేశకాలహితం వాక్యం భ్రాతురుత్తర మబ్రవీత్ || ७३ ||

తా ॥ మహాబలుడైన రావణుడు దేశకాలములకు అనుగుణముగా తన తమ్ముడు పలికిన వచనములు విని ఇట్లు చెప్పేను.

కపీనాం కిల లాంగూలమ్ ఇష్టం భవతి భూషణమ్ |
తదస్య దీప్యతాం శీష్టుం తేన ధగ్గేన గచ్ఛతు || ७४ ||

తా ॥ వానరులకు వాలముపై మక్కువ ఎక్కువ. అదియే వారి అలంకారము. పెంటనే ఇతని వాలమునకు నిప్పు అంటించుడు. ఇతడు కాలిన వాలముతో తిరిగి వెళ్లిపోవును .

అజ్ఞపయద్రాష్టసేంద్రః పురం సర్వం సచత్వరం ।
వీష్టయంతిస్నే లాంగూలం జీర్ణః కార్పాసక్షిః పట్టిః ॥ ७३३ ॥

తా ॥ మండుచున్న తోకతో పున్న హనుమంతుని పురమునంతయూ ఊరీగింపుడని రావణుడు రాక్షసులను అజ్ఞపించెను

దీష్యమానే తతప్తస్య లాంగూలాగ్రే హనూమతః ।
రాక్షస్య స్తా విరుపాక్షః శంసుర్దేవ్యాస్తదప్రియమ్ ॥ ७३४ ॥

తా ॥ హనుమంతుని తోక మండుచుండగా , వికృతసేత్తములుగల రాక్షస స్త్రీలు ఆప్రియమైన ఆ విషయమును సీతాదేవితో చెప్పిరి .

షైదేహీ శోకసంతప్తా హుతాశనముపాగమత్ । ७३५ ॥

తా ॥ అప్పుడు షైదేహీ శోకముతో అగ్నిదేవుని ప్రార్థించెను.

యద్యస్తి పతి శుశ్రూపా యద్యస్తి చరితం తపః ।
యది చాస్తేకపత్తిత్వం శీతో భవ హనూమతః ॥ ७३६ ॥

యది కించిదనుకోశః తస్య మయ్యస్తి ధీమతః ।
యది వా భాగ్యశీఖోమీ శీతో భవ హనూమతః ॥ ७३७ ॥

యది మాం వృత్తసంపన్మాం తత్పమాగమలాలసామ్ ।
స విజానాతి ధర్మత్వా శీతో భవ హనూమతః ॥ ७३८ ॥

యది మాం తారయీదార్యః సుగ్రీవస్సత్యసంగరః ।
అస్మాద్యుఃఖాంబుసంరోధాత్ శీతో భవ హనూమతః ॥ ७३९ ॥

తా ॥ నేనే పతినేవాపరాయణానే అయినచో , నేనే తపమాచరించినచో , నేను నిష్పలంకమైన పతివ్రతను అయినచో , ఓ! అగ్నిదేవా హనుమంతుని చల్లగా చూడుము . దేవా ! నేను ఏమాతమూ ధీమంతుడైన శీరాముని దయకు నోచినచో నా పుణ్యఫలము ఏ కొంచెమైననూ మిగిలియున్నచో మారుతిని చల్లగా చూడుము నేను సత్సీలాసంపన్ను అయినచో , నాభర్త నేను భర్త సమాగమునకై వేయి కళ్ళతో ఎదురుచూచునట్లు ఎరింగినచో , ఓ! అగ్నిదేవా హనుమంతుని చల్లగా చూడుము పూజ్యడు సత్య సంధుడు ఐన సుగ్రీవుడు నన్ను ఈ దుఃఖముద్రమునుండి దాటించగలడేని , ఓ! అగ్నిదేవా హనుమంతుని చల్లగా చూడుము

అంకం సమస్తాం సందీష్య లాంగూలాగ్నిం మహాబలః ।
నిర్వాపయామాస తదా సముద్రే హరిసత్తమః ॥ ७४० ॥

తా ॥ ఆ మహాబలుడు లంకను పూర్తిగా దగ్గమెనర్చిన పిమ్మట తన తోకను సముద్రమున చల్లార్చును

సందీష్యమానాం విధ్వస్తాం త్రస్త రఖ్యగణాం పురీమ్ |
అవేక్ష్య హనుమాన్ లంకాంచింతయామాస వానరః ॥ 140 ॥

తా ॥ లంకానగరము అగ్నిజాలలకు భస్మమైపోవుచుండెను. రాక్షసులందరూ భయగ్రస్తులైరి. అట్టి లంకనుచూచి హనుమంతుడు ఆలోచింపసాగెను .

తస్యభూత్సుమహంస్తాసః కుత్సాచాత్మన్యజాయత |
లంకాం ప్రదహతా కర్మ కింస్ఫోత్సృతమిదం మయా ॥ 141 ॥

తా ॥ అయ్యా ఈ లంకను దహించి ఎంత తప్పువని చేసితిని , అని బాధపడుచూ తనను తాను నిందించికొనెను

వినష్టో జానకీ నూనం న హ్యదగ్ధః ప్రదృశ్యతే |
లంకాయాం కశ్చి దుద్దీశః సర్వా భస్మికృతా పురీ ॥ 142 ॥

తా ॥ లంకాపురి అంతయూ ధగ్గమైనది. దగ్గము కానిచోటులేదు. కనుక సీతాదేవి తప్పక మరణించియేయుండును.

తపసా సత్యవాక్యేన అనన్యత్వాచ్చ భర్తరి |
అపి సా నిర్దహిం న తామగ్నః ప్రథక్షతి ॥ 143 ॥

తా ॥ తన తపోబలముచేతనూ, సత్యభాషణ ప్రభావమువలననూ , ఏకాగ్రతతో తన్నుయుత్వముతో తన భర్తయగు శ్రీరాముని ధ్యానించుటచేతనూ , సీతాదేవి అగ్నినే రూపుమాపగలదు. కనుక అగ్ని అమెను దహింపజాలదు.

స తథా చింతయంస్తత్త దేవ్యా ధర్మ పరిగ్రహమ్ |
శుశ్రావ హనుమాన్ వాక్యం చారణానాం మహాత్మనామ్ ॥ 144 ॥

తా ॥ ఈ విధముగా సీతాదేవి ధర్మసత్యమును గురించి ఆలోచించుచున్న హనుమంతునికి ఆకాశమునుంచి చారణులు చెప్పుమాటలు వినపడెను.

దగ్ధేయం నగరీ సర్వా సాట్టప్రూకార తోరణా |
జానకీ నచ దగ్ధేతి విస్మయా అద్భుత ఏవ నః ॥ 145 ॥

తా ॥ బురుజాలచో ప్రూకారములతో ఉన్న లంకానగరము అంతయు ధగ్గమైనది, కాని సీతాదేవి మాత్రము దగ్గముకాలేదు. ఇది అత్యధ్యుతము, ఆశ్చర్యకరము.

తతస్తు శింశుపామూలే జానకీం పర్యపస్థితామ్ |
అభివాద్యా బ్రవీద్దిష్టో పశ్యమి త్వామిహఽతామ్ ॥ 146 ॥

తా ॥ పిమ్మట హనుమంతుడు అశోకవృక్షచ్ఛయలో ఆసీనురాలైన జానకీదేవికి అభివాదముచేసి " అమ్మా ఎట్టి అపాయమునకు లోనుగాక సురక్షితముగా వున్న నిన్న చూడగలిగితిని "

తమారుహ్య కైలీంద్రం వ్యవర్ధత మహాకపిః ।
దక్షిణాదుత్తరం పారం ప్రార్థయన్ లవణాంభసః ॥ १४८ ॥

తా ॥ ఆ మహాకపి సముద్రముయొక్క దక్షిణాతీరమునుండి ఉత్తరతీరమునకు వెళ్ళడలిచినవాడై ఆ పర్వతమునెక్కి తన శరీరము పెంచెను.

స మారుత ఇవాకాశం మారుతస్యౌత్మసంభవః ।
ప్రవీదే హరిశార్మాలో దక్షిణాదుత్తరం దిశమ్ ॥ १४९ ॥

తా ॥ వాయుసుత్తడైన హనుమంతుడు దక్షిణాదిశనుండి ఉత్తరదిశగా ఆకాశమున వాయువేగముతో సాగిపోయెను.

తతస్తు వేగవాంప్రశ్య గిరీరీరి నిధః కపిః ।
నిపపాత మహోంద్రస్య శిఖరే పాదపాకులే ॥ १५० ॥

తా ॥ మిక్కిలి శక్తిమంతుడు , కైలసమానుడుఅయిన హనుమంతుడు వృక్షములతో ఆవరింపబడిన మహోంద్రగిరి శిఖరముపై అడుగిడెను.

తతస్తే ప్రీతిమనసః సర్వే వానరపుంగవాః ।
హనుమంతం మహాత్మానం పరివార్యోపతస్థిరే ॥ १५१ ॥

తా ॥ అప్పుడు పరమానందభరితులైన వానరపుంగవులు అందరూ , మహాత్ముడైన హనుమంతుని చుట్టూచేరిరి

జాంబవాన్ కార్యవృత్తాంతం అపృచ్ఛదనిలాత్మజమ్ ।
కథం దృష్టా త్వయా దేవి కథం వా తత్త వర్తతే ॥ १५२ ॥

తా ॥ జాంబవంతుడు జరిగిన కార్యవృత్తాంతము గురించి ఇట్లు అడిగెను. " సీతాదేవిని ఎట్లు కనుగోంటిని. ఆమె అచట ఎట్లు వున్నది?

ఏతదాఖ్యాయ తత్సర్వం హనుమాన్ మారుతాత్మజః ।
భూయస్యముపచక్రమ వచనం వక్తుముత్తరమ్ ॥ १५३ ॥

తా ॥ వాయుసుడైన హనుమంతుడు తొను బయలుదేరిన మొదలు, తిరిగి చేరువరకు జరిగిన వృత్తాంతము అంతయూ వివరించి చెప్పేను.

సఫలో రాఘువోద్యోగః సుగ్రీవస్య చ సంభ్రమః ।
శీలమాసాద్య సీతాయా మమ చ ప్రవణం మనః ॥ १५४ ॥

తా ॥ " శ్రీరాముని ప్రయత్నము సఫలమైనది . సుగ్రీవును కార్యోత్సాహము ఘలించినది. సీతాదేవియెక్క సౌశీల్య వ్రభావములకు నా మనస్సు భక్తి పరవశమైనది

ఏవమాస్తై మహాభాగా సీతా శోకపరాయణా ।
యదత్త ప్రతికర్తవ్యం తత్సర్వముపవద్యతామ్ ॥ ७४ ॥

తా ॥ పూజ్యరాలైన సీతాదేవి ఇట్లు శోకములోపున్నదిగానున , ఈ విషయములో మనము చేయవలసిన ప్రతిక్రియగురించి ఆలోచించడు.

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా వాలిసూనురభాషత ।
అయుక్తం తు వినా దేవీం దృష్టవద్ధిశ్చ వానరాః ॥
సమీపంగంతుమస్యాభి రాఘువస్య మహాత్మునః ॥ ७५ ॥

తా ॥ హనుమంతుని వచనములు విన్నపిమ్మట ఆంగదుడు ఇట్లు పలికెను " ఓ వానరవీరులారా సీతాదేవి జాడ తెలిసినపిమ్మట ఆమెలేకుండా శ్రీరామచంద్రుని సమీపమునకు వెళ్ళట యుక్తముకాదు.

తమీవం కృతసంకల్పం జాంబవాన్ హరిసత్తమః ।
ఉవాచ పరమప్రీతో వాక్యమర్థవదర్థవిత్త్ ॥ ७६ ॥

తా ॥ అట్లు సంకల్పించిన అంగదుని కార్యసాధనా విధానమును ఎరిగిన జాంబవంతుడు మిక్కిలి సంతసించి ఇట్లు పలికెను.

న తావదేషా మతిరత్నమానో
యథా భవాన్ పశ్చతి రాజపుత్ర ।
యథాతు రామస్య మతిర్మిపిష్ట
తథాభవాన్ పశ్చతు కార్యసిద్ధమ్ ॥ ७७ ॥

తా ॥ ஓ ! రాజపుత్రు! నీవుచేసిన సూచన త్రైసి పుచ్ఛదగునది కాదు . కాని శ్రీరాముని ఆలోచనను అనుసరించియే మనము కార్యసిద్ధికి పూనుకొనుట యుక్తము. సీతాదేవి జాడను తెలిసికొనివచ్చుటకై మన ప్రభువు మనలను ఆదేశించెను. ఆమెను తీసుకువచ్చుటకు కాదు.

తస్యాద్ధచ్చామ వై సర్వే యత్త రామః స లక్ష్మణః ।
సుగ్రీవశ్చ మహాతేజాః కార్యస్యాస్య నివేదనే ॥ ७८ ॥

తా ॥ కనుక మనము రామలక్ష్మణులు సుగ్రీవుడు పున్నచోటుకి వెళ్ళి జరిగిన విషయములు వారికి నివేదించెదము.

తతో జాంబవతో వాక్యం అగ్నప్పాంత వనోకసః ।
అంగదప్రముఖా వీరా హనుమాంశ్చ మహాకపిః ॥ ७९ ॥

తొ ॥ పిమ్మట అంగద ప్రముఖులైన వానరవీరులు కపివరుడైన హనుమంతుడు జాంబవంతుని సూచనను ఆమోదించిరి.

ప్రతిమంతస్తతసర్వే వాయుపుత్రపురస్సరాః ।
మహింద్రాద్రిం పరిత్యజ్యో పుష్టివుః శ్లవగర్జభాః ॥ १४० ॥

తొ ॥ అనంతరము వానరోత్తములందరూ మిక్కిలి సంతోషముతో హనుమంతుని ముందు పుంచుకోని మహింద్రగిరినివీడి షైకి ఎగసిరి.

పువమానాః ఖమాష్టుత్యే తతస్తై కాననోకసః ।
నందనోపమమాసేదుః వనం ద్రుమాలతాయుతమ్ ॥ १४१ ॥

తొ ॥ అంతట వానరులు ఆకాశమార్గమున పురోగమించుచూ సుసంపన్నమైన వృక్షములతోనూ లతలతోనూ అలరారుచున్న మధు వనమును గాంచిరి.

తతో వనం తత్పరిభక్ష్యమాణం
దుమాంశ్చ విధ్యంసితపత్రపుష్టైన్ ।
చకారభూయో మతిముగ్రతేజా
వనస్య రక్షాం ప్రతి వానరేభ్యః ॥ १४२ ॥

తొ ॥ ఆ వానరులందరూ యథేచ్చగా మధువనమునందలి ఘలములను భక్తించుచూ మధువులను సేవించుచూ పుష్టములతో కళకళలాడుచున్న చెట్లను ధ్యంసముచేయుచుండగా చూచి వనపాలకుడైన దధిముఖుడు మిక్కిలి కోపముతో వారిని వారింపసాగిను

స తైః పువురైః పరిభర్తాయమానో
వనస్య గోప్తా హరివీరవృద్ధః ।
చకారభూయో మతి ముగ్రతేజా
వనస్య రక్షాం ప్రతి వానరేభ్యః ॥ १४३ ॥

తొ ॥ వానరవీరులలో వృద్ధుడు , వనసంరక్షకుడైన దధిముఖుని మాటలు లెక్కచేయక , ఆ వానరులు అతనిసే భయపెట్టసాగిరి. ఆప్ముడు అతడు కోపోద్రికుడై వారినుంచి వనమును కాపాడుటకోరక్క పునరాలోచన చేయసాగిను.

నిమేషాంతరమాత్రేణ స హి ప్రాప్తి వనాలయః ।
సహస్రాంశుతో ధీమాన్ సుగ్రీవో యత్ వానరః ॥ १४४ ॥

తొ ॥ మరుక్షణములో అనుచరసహితుడైన రథిముఖుడు , ధీశాలిఅయిన సుగ్రీవుడు వున్న వనమునకు పొయెను

స దీనవదనోభూత్యా కృత్యా శిరసి చాంజలిమ్ ।
సుగ్రీవస్య శుభో మూర్ఖ్యా చరణా ప్రత్యపీడయత్ ॥ १४५ ॥

తా ॥ అతడు దీనవదనమునతో వినమ్ముడై చేతులు జోడించి పవిత్రములైన సుగ్రీవుని పాదములపై ప్రణామిత్తము

తతో మూర్ఖు నిపతితం వానరం వానరర్థభః ।
దృష్టివోద్యగ్నహృదయో వాక్యమేత దువాచ హ ॥ १६२ ॥

తా ॥ వానరప్రభుపైన సుగ్రీవుడు తనకు సాష్టంగ ప్రణామములను ఆచరించుచున్న రథిముఖుని చూసి అందోళనపడినవాడై ఈ విధముగా పలికను .

ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ కస్యుత్ త్వం పాదయోః పతితం మమ ।
అభయం తే ప్రదాస్యామి సర్వమేవాభిధీయతామ్ ॥ १६३ ॥

తా ॥ లెమ్ము లెమ్ము ఎందువలన నాపాదములపై ఒడితివి? నీకు అభయము ఇచ్చుచున్నాను . విషయములన్నియు విపులముగా చెప్పుము .

శైవర్ క్షరజసా రాజన్ న త్వయూ నాపివాలినా ।
వనం నిస్పష్టపూర్వం హి భక్తితం తచ్చ వానరైః ॥ १६४ ॥

తా ॥ ఓ! రాజు! వానరరాజులు , వాలి మహారాజు , ఇంకా నీపుకూడా వానరులకు ఏ వనములో యథేచ్చగా ప్రవర్తించుటకు అనుమతి ఇయ్యాలేదో , అట్టి మధువనమును వానరులు భక్తించి భగ్నమొనర్చితిరి

విచిత్య దక్షిణామాశామ్ ఆగత్తైర్పుంగషైః ।
ఆగత్తైశ్చ ప్రధఃప్యం తత్ హతం మధువనం కిల ॥ १६५ ॥

తా ॥ ఆ వానరోత్తములు సీతాదేవికొరకై దక్షిణాదికను గాలించి వచ్చియుందురు. కృతార్థులై వచ్చియున్నందునే ఇతరులు కస్యుత్తిచూడజాలని ఈ మధు వనమును భగ్నమొనర్చియుందురు.

వనపాలం పునర్వ్యాక్యం సుగ్రీవః ప్రత్యభాషత ।
ప్రీతోస్మి సోహం యద్భుక్తంవనంతైకృతకర్మభీః ॥ १६६ ॥

మర్దితం మర్దణియంచ చేష్టితంకృతకర్మణామ్ ।
గచ్ఛ శిష్టుం మధువనం సంరక్షస్య త్వమేవహి ॥
శిష్టుం ప్రీపయ సర్వాంస్తాన్ హనూమత్యముఖాన్ కపీన్ ॥ १६७ ॥

తా ॥ సుగ్రీవుడు ఆ వనపాలకునితో ఇట్లునెను . కృతార్థులైన వానరులు వనమునందలి ఘలములు , మధువులు నేనించుట నాకు సంతోషకరమే. కార్యము సాధించుకొని వచ్చినందుకు వానరుల చర్యసహింపదగినదే . పెంటనే మధువనమునకు పెళ్ళము దానిని నీవే రక్షింపుము. హనుమదాది వానరప్రముఖులను శిష్టముగా ఇచటికి పంపుము

స యదైవాగతః పూర్వం తదైవ త్వరితం గతః ।
నిపత్య గగనాద్యామ్ తద్వనం ప్రవిషేశ హ ॥ १६८ ॥

తా ॥ ఆ దధిముఖుడు సుగ్రీవాదులకడకు , వచ్చినట్లుగానే తిరిగి పేగముగా పయనించి ఆకాశమునించి భూతలములోదిగి మధువనమును ప్రవేశించెను.

స తానుపాగమద్వీరో బధ్య కరపుటాంజలిం ।
ఉవాచ వచనం శత్కమ్ ఇదం హృష్ణవదంగదమ్ ॥ २४ ॥

తా ॥ దధిముఖుడు వానరసమీపమునకు చేరి సంతోషముతో చేతులుబోడించి అంగదునితో మృధుమధురవచనములతో ఇట్లుపలికను

ప్రహృష్టో న తు రుష్టో సా వం శ్రుత్యా ప్రధర్మితమ్ ।
ప్రహృష్టో మాం పితృవ్యస్తే సుగ్రీవో వానరేశ్వరః ॥ २५ ॥

తా ॥ మధువనము ధ్వంసమైన వార్తానువిని వానర ప్రభువు , మీ పినతండ్రిఅయిన సుగ్రీవుడు కోపగించలేదు , మీదు మిక్కిలి సంతోషపడెను.

శీఘ్రం ప్రేషయ సర్వం స్తాన్ ఇతిహాసాచ వానరేశ్వరః । २६ ॥

తా ॥ ఆ ప్రభువు " వారినందరిని వెంచటనే ఇచటికి పంపుము " అని నన్ను ఆదేశించెను.

తే అంగద ప్రముఖాః వీరాః ప్రహృష్టోశ్చ ముదాన్వితాః ।
నివేతుర్భరిరాజస్య సమీవే రాఘువస్య చ ॥ २६ ॥

తా ॥ మహావీరుతైన అంగదాది ప్రముఖులు మిక్కిలి సంతోషముతో కపిరాజైన సుగ్రీవుడు , పురుషోత్తముడైన శ్రీరాముడు వున్న ప్రదేశమునకు వెళ్లిరి.

హనుమాంశ్చ మహోబాహుః ప్రణమ్య శిరసా తతః ।
నియతామత్తతాం దేవీం రాఘువాయ స్యాపేదయత్ ॥ २७ ॥

తా ॥ మహాబ్రాహ్మడైన హనుమంతుడు సాష్టోంగ నమస్కారమునొనర్చి , మహాసాధ్యాఅయిన సీతాదేవి త్రేమముగా వున్నదని శ్రీరామునకు నివేదించెను

ఉవాచ వాక్యమ్ వాక్యజ్ఞః సీతాయా దర్శనం యథా ।
రావణాంతఃపురే రుద్మా రాక్షసీభిస్మురక్తితా ॥
ఏకపేణీధరా దీనా త్వయి చింతాపరాయణా ॥ २८ ॥

తా ॥ తదుపరి వాక్యతురుడైన మారుతి తాను సీతాదేవిని దర్శించిని రీతిని తెలుపసాగెను . సీతాదేవి రావణాంతఃపురమునందు రాక్షస స్త్రీలమధ్య నిర్ఘంధములో నున్నది . ఒకే జడతో ఆమె దీనురాలై నిరంతరము నిన్నే చింతించుచున్నది.

తో జాతాశ్వసో రాజపుత్రౌ విదిత్యా
 తచ్ఛాభిజ్ఞానం రాఘువాయ ప్రదాయ |
 దేవ్యా చాఖ్యాతం సర్వ మేవానుపూర్వ్యత్
 వాచా సంపూర్ణం వాయుపుత్ర శ్శశంస || 1రం ||

తా || వాయుసూనుడైన హానుమంతుడు ఈ విధముగా తన మాటలద్వారా శ్రీరామలక్ష్మణులు ఊరటచెందినట్లు గ్రహించి సితాదేవి ఆనవాలుగా తనకిచ్చిన చూడామణిని శ్రీరామునకు సమర్పించెను. సితాదేవి సందేశమును క్రమము తప్పకుండా సంపూర్ణముగా తెలియజేసెను.

ఏవముక్తో హానుమతా రామో దశరథాత్మజః |
 తం మణిం హృదయే కృత్యా ప్రరురోద స లక్ష్మణః || 1రం ||

తా || హానుమంతుడు ఈ విధముగా తెలిపిన పిమ్మట ధశరథాత్మజుడైన శ్రీరాముడు ఆ మణిని హృదయమునకు హత్తుకొని లక్ష్మణునితో కూడి మిక్కలి నిలపించెను

కిమాహో సితా హానుమవ్ తత్త్వతః కథయాద్య మే |
 ఏతేన ఖలు జీవిష్ణు భీషజేనాతురో యథా || 1రం ||

తా || ఓ ! హానుమంతుడా నా సీత ఇంకనూ ఎమి అనినదో దాచక ఇప్పుడు చెప్పుము . ఔపథసేవనముచే రోగివలె అమె మాటలతో సేను నా ప్రాణములు నిలుపుకొందును

ఏవ ముక్తస్తు హానుమవ్ రాఘువేణ మహాత్మునా |
 సితాయా భాషితం సర్వం స్వాపేదయత రాఘువే || 1రం ||

తా || మహాత్ముడైన శ్రీరాముడు ఇట్లునగా హానుమంతుడు సితాదేవినుడిని వచనములన్నింటినీ ఆయనకునివేదించెను

ఇదముక్తవతీ దేవీ జానకీ పురుషర్బూ |
 పూర్వ వృత్తమభిజ్ఞానం చిత్రకూటే యథాతథమ్ || 1రం ||

తా || ఓ! పురుషోత్తుమా జానకీదేవి ఇదివరలో చిత్రకూటమున జరిగిన వృత్తాంతము మీకు గుర్తుచేయుటక్క యథాతథముగా తెలిపినది

తస్య వీర్యవతః కశ్చిత్ యద్యస్తి మయి సంభ్రమః |
 త్సిప్తం సునిశిత్రైర్మణైః హాస్యతాం యుధి రావణః || 1రం ||

తా || మహాపరాక్రమశాలిఅయిన శ్రీరాముడు , నా విషయమున కొంచెమైననూ కనికరమున్నచో , వెంటనే వాడిఅయిన బాణములతో రావణుని హతమార్పివలెను

ఖైదేహ్య వచనం శుత్రా కరుణం సాశుభాషితమ్ ।
పునరష్టహమార్యం తామ్ ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 1రథ ॥

తా ॥ పైదేహి కన్నిరుగార్ముచూ పలికిన జాలిగొలుపు మాటలను విని నేను పూజ్యోరాతైన ఆమెతో మళ్ళీ ఇట్లు పలికితిని.

హత్యాచ సమరే రౌద్రం రావణం సహబాంధవాన్ ।
రాఘవస్త్రాం వరారోహి స్వాం పురీం నయతే ధృవమ్ ॥ 1రథ ॥

తా ॥ తల్లి ! సమరములో రౌద్రుడైన రావణని బంధువులతో సహ హతమొనరిం శ్రీరాముడు నిన్ను అయ్యానగరము తీసుకువెళ్ళట తథ్యము

నివృత్త వనవాసం చ త్వయా సార్థమరిందముమ్ ।
అభిషిక్తమయోధ్యాయం క్షీర్పం ద్రత్యుసి రాఘవమ్ ॥ 1రథ ॥

తా ॥ శత్రువుర్నుడైన శ్రీరాముడు వనవాసము ముగుసిన పిమ్మట నీతో గూడి అయ్యానగరమునందు పట్టభిషిక్తుడగుట నీవు త్వరలోనే చూడగలవు.

తతో మయా వాగ్మిరదీన భాషిణా
శివాభిరష్టాభిరభిప్రసాదితా ।
జగామ శాంతిం మమ మైథిలాత్మజా
తవాతిశోకేన తథాతి పీడితా ॥ 1రథ ॥

తా ॥ నీ ఎడబాటుచేత కలిగిన శోకముతోనూ , రాత్రసులు పీడించుటచే మిక్కిలి పరితాపముకు లోనైన సీత అమ్మకి నేను దైర్యము గూర్చితిని. ఆమెకు తృప్తికరమైన శుభసూచకములైన వచనములతో ఓదార్పి ప్రసన్నరాలిని గావించితిని . అప్పుడు ఆమె నా సమత్తములోనే మనశ్శాంతిని పొందినది !!

ఇత్యార్థే శ్రీమద్రమాయణే వార్షికీయే ఆదికాష్టే
సుందరాకాండమ్ సమాప్తం
ఓమ్ తత్ సత్

ఇంతటితో వార్షికి రాసిన రామాయణము లోని
సుందరాకాండ కథ సమాప్తము
ఓమ్ తత్ సత్

३०

సంక్షిప్త సుందరకాండ

రామాయణ పారాయణ సమాపన శ్లోకములు

స్వస్తి ప్రజాభ్యం పరిపాలయంతాం న్యాయేణమార్గేణ మహీం మహీశాః
 గోబ్రాహ్మణేభ్యః శుభమస్త నిత్యంలోకాసమస్తాః సుఖినో భవంతు
 కాలే వర్షతు పర్జన్యః పృథివీ సస్యశాలినీ
 దేశోయం శోభరహితః బ్రాహ్మణాః సంతు నిర్ఘయాః
 సర్వేషాం స్వస్తిర్ఘవతు సర్వేషాం శాంతిర్ఘవతు
 సర్వేషాం పూర్కుం భవతు సర్వేషాం మంగళం భవతు
 సర్వే భవంతు సుఖినః సర్వేసంతు నిరామయాః
 సర్వే భద్రాణి పశ్యంతు మాకశీత్ దుఃఖభాధవేత్

మంగళం కోసలేంద్రాయ మహానీయ గుణాబ్ధయే
 చక్తవర్తి తమాజాయ సార్యభోమాయ మంగళమ్

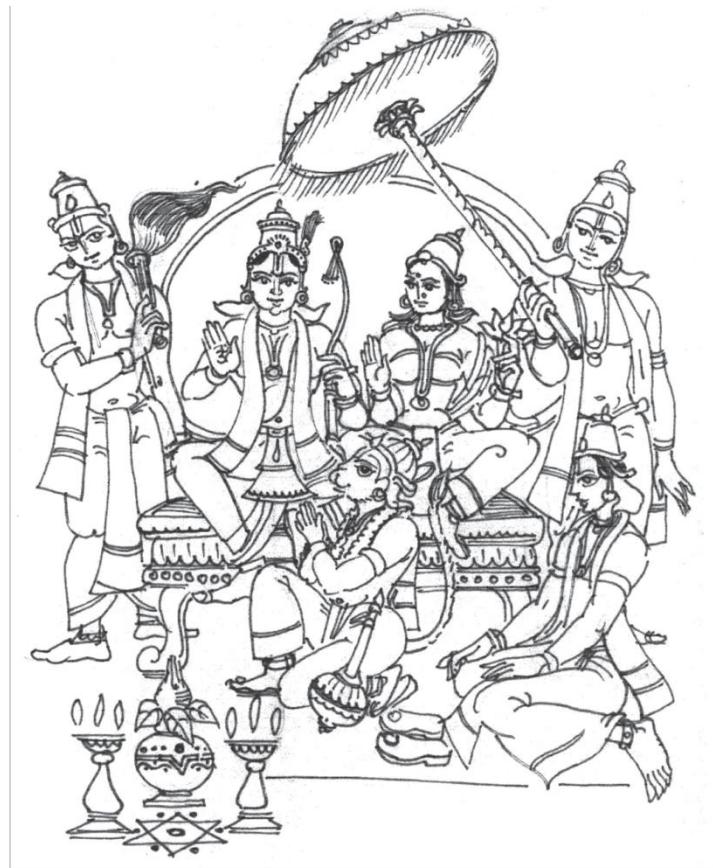
కాయేనవావా మనసేంద్రియేర్వ బుధ్యాత్మనా వా ప్రకృతేః స్వభావాత్
 కరోమి యద్యత్ సకలం పరమై నారయణాయేతి సమర్పయామి

యదక్షర పదబ్రష్టం మాత్రాహీసంచ యద్యవేత్
 తత్పర్వం క్షమ్యతాం దేవ శ్రీరామౌ నమాస్తతే

సంక్షిప్త సుందరకాండ
 పారాయణ సమాప్తం

३०

శాంతిః శాంతిః శాంతిః !!!

‘రామాయ రామభద్రాయ రామచంద్రాయ వేధనే ।
రఘునాథాయ నాథాయ సీతాయఃపతయేనమః ‘ ॥

ఓం
శాంతిః శాంతిః శాంతిః !!!